AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI

600

FİATI : 125 KURUŞ

18 ARALIK 1965

YILIN
İKİNCİ
REKOR ÇEKİLİŞİNDE 7,5
MİLYON

SON
PARA
YATIRMA
GÜNÜ
30
ARALIK

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın A: 1454) —677

Cilt: XXXIV Yıl: 12 Sayı: 600

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nizamettin Durgun

MÜESSESE MÜDÜRÜ
Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU ;

İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostana (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — İKTİSAT: Mehmet Tuğrul — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tuli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK KLİŞESİ
Hüner Klişe - İstanbul

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A.
Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 Lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH
15.12.1965

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGARLI SOK: No : 15
ANKARA-TEL:11 89 92
P.K. 582

Kendi Aramızda

Elinizde tuttuğunuz bu sayı, AKİS'in 600. sayısıdır. Elde olmayan bazı aksamalar hariç, bu dergi, türk kamuoyunun fikir ve kanılarını aksettirmek gibi kutsal bir görevi 600 haftadır yapmaktadır ve bundan böyle de yapacaktır. Öyle zamanlar olmuştur ki, AKİS'in savunduğu fikirler, karşı fikirde olanlara garip, hattâ korkunç gelmiş ve ellerinde yetki bulunan bu kimseler, kendi başlarına gelecekleri yazıyor, bildiriyor diye, AKİS'e. düşman olmuşlar ve onun mensuplarına eza ve cefa etmeyi zevk bilmişlerdir. Fakat AKİS, taşıdığı bayrağı bir an bile olsun elinden bırakmaksızın, bu memleketin insanlarına daha iyi, daha güvenli bir yaşama ortamı hazırlanması için her türlü acıya, baskıya göğüs germiştir.

AKİS şimdi, bu acı günlerin burukluğunu, elinizde tuttuğunuz 600. sayısı ile gidermiş bulunmaktadır. AKİS ailesi, çok şey borçlu olduğu okuyucuları için dopdolu bir sayı hazırlamıştır. Derginin ortasında bulacağınız 8 sayfalık "Varlıklı Milletler - Yoksul Milletler" seri yazımız, ilerde faydalı bir kitap olmak üzere tertiplenmiştir.

Özden Toker, âşinâsı olduğunuz o tatlı üslûbu ile sizlere, bu sayıdan itibaren Milyoner Gülbenkyanı anlatmağa başlamıştır. Özden Tokerin "Gülbenkyan" yazısı sebebiyle Jale Candanın sayfalarını kısa bir süre için kaldırmış bulunuyoruz. Candan imzasını, Gülbenkyan yazı serisi bitinceye kadar YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda bulacaksınız.

İlgiyle izlenen "İsmet Paşayla 10 yıl" adlı seri yazımızın cilt kapakları, tahminlerimizin de üstünde, başardı oldu. Cilt kapaklarınızı bu haftadan itibaren bayilerinizden istemeğe başlayabilirsiniz. İdarehanemize bizzat başvuranlara ve önceden para yatırmış olanlara cilt kapakları hemen verilebilecektir.

AKİS'in 600. sayısının sizler ve bizler için uğurlu, hayırlı olmasını diliyorum.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt: XXXIV Sayı: 600 18 Aralık 1965

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Ucuz, fakat tehlikeli

Demirel İktidarının Meclisten güven oyu alınmasının üzerinden henüz birbuçuk ayın bile geçmemiş olduğu bu hafta içinde, memleketin çok "Düşünen Kafa"sımn içinden geçen, bu İktidarın bir başka iktidarı mahvetmiş olan heveslere kendisini tehlikeli bir şekilde kaptırmış olduğudur. Köy İşleri Bakanı yapılan bir zatın -adıyla: Sabit Osman Avcının- Gaziantepte söylediği A.A. tarafından bildirilen ve A.P. organları tarafından manşete çıkarılan sözüne göre "köyünde ev yapacak köylü vatandaşa 20 yıl vade ile 10 bin lira kredi açılacaktır."

Bu lâfa söylenecek tek şey, bu zatîn ya hesap bilmediği, ya sopa yemediğidir. Türkiyede 50 bin köy vardır. Bu köylerin her birinde sadece 10 vatandaşa vaad edilen kredi verilse, 5 milyar lira tutar. 5 milyar lirayı kim, nereden bulup, 20 yıllık vadeyle köylüye verecektir, lütfen söylenir mi?

Ama şimdi, Başbakan Demirelin ortaya çıkıp "Dedikse hemen vereceğiz demedik ya.." diye durumu pek kurnazca idare etmesi kimseyi şaşırtmayacak, fakat herkesi pek güldürecektir. Köylü vatandaş bu haberi okuyunca, duyunca inanır. "Yaşasın!" da der. Der ve bekler. Bir şey gelmeyince A.P.'nin âkibeti D.P.'nin âkibeti olur.

Devlet ciddiyetiyle uzaktan veya yakından en ufak ilgisi bulunmayan İstanbul Köprüsü, her vatandaşa 10 bin lira, Türkiyede hiç fıkara bırakmayacağız palavraları, Turalın Mektubu Hadisesindeki çarıklı erkânıharp oyunları birbuçuk ayını doldurmamış Demirel İktidarını damgalayan tek karakteristik vasıflar değildir. Klâsik partizanlık olan bir davranış, ortalığı fena halde karıştırmak istidadındadır. A.P. ve bilhassa Demirel çevrelerinden sıhhatli haber alan Hürriyet Gazetesinin Ankara Temsilcisinin açıkladığına göre A.P. Genel İdare Kurulu bir kara liste hazırlamıştır ve bunu Hükümete dayamıştır. Parti Genel Merkezinin kara listesinde istenmeyen valiler ile genel müdürlerin isimleri vardır. Şimdi Hükümet, önce İttihat ve Terakkinin, sonra D.P.'nin başını yiyen "Merkez-i Umumiye" sistemine dönmektedir. Genel Merkezde, Teşkilâtın arzusuna göre listeler hazırlanacak, buna nazaran önce genel müdürler, valiler, sonra başka müesseselerin başında bulunanlar dama taşma çevrilecekler!

Sabit Osman Avcı - Faruk Sükan.
"Atma Recep, din kardeşiyiz!"

İcranın yetkileriyle partinin arzularım karıştırmak ve birinciyi ikincinin emrine koymak Teşkilâtı memnun etse ve seçim kazanmaya yardım da etse 1965 Türkiyesinde çıkar yol değildir. Zira, bir defa, partili olmayan, dolayısıyla "partinin yüksek menfaatleri"yle değil, "memleketin yüksek menfaatleri"yle alâkalı bulunması gereken bir Cumhurbaşkanı vardır ve bu Cumhurbaşkanı imzasını basmadan hiç bir tayin gerçekleşemez, ikincisi, D.P. devri sonrasının Anayasası keyfî tasarruflara karşı kaza organlarına müracaat haklanın kapılarını alabildiğine açık tutmuştur.

Bugünün İçişleri Bakanı Sükan, A.P. Teşkilâtını idare etmiş olan Sükan olmaktan çıkmazsa partizan bir idare kendisine Namık Gediğin şöhretini ve sonunu hiç şüphe yok çabuk hazırlayacaktır. Bütün partizanlıkların "partizanlık yapılıyordu" mucip sebebine dayandırıldığı, bunca tecrübeden sonra bu memlekette hemen hiç kimsenin meçhulü değildir.

Belki bunu sadece kendisinin bildiğini, bir Faruk Sükan sanmaktadır.

HAFTANIN İÇİNDEN

C. H. P. ' nin asıl ihtiyacı: Kendinin tarifi!

Metin TOKER

Önce Parti Meclisinde başlayan, sonra Meclis Grupunda devam eden görüşme ve tartışmalarla CHP. memleketin siyaset hayatındaki yerini tâyin etmeye çalışıyor. Bu hafta Meclis Grupunda bitecek ve İl Başkanları toplantısına intikal edecek konuşmaların sonunda eski büyük partinin nasıl bir görüşe sahip olduğu kesinlikle belli olacaktır.

1965 seçimleri gibi bir seçimden sonra böyle bir, açık vaziyet alınmasına elbette ki lüzum vardı. C.H.P. nin ne olup ne olmadığının bilinmesi, sadece bu parti mensupları için değil, memleket balonundan lüzumludur. Memleket kaderinde, iktidarda veya muhalefette, CHP.'nin âdeta eş bir tesire sahip bulunduğu hiç kimsenin meçhulü değildir.

Bugüne kadar yapılan çalışmalardan anlaşılan, CHP.'nin ortanın solunda bir parti olduğu hususunun kesinlikle tescil edilmiş bulunduğudur. Parti içinden bu tutuma karşı ciddi hiç bir itiraz sesi yükselmemiştir. Zaten, aslına bakılırsa bu, fiili bir durumun adlandırılmış olmasından başka bir şey değildir. C.H.P. tâ kuruluşu günlerinden itibaren, ancak ortanın solunda diye ifade edilebilecek bir yerde, reformcu bir siyasi teşekkül olarak görev yapmıştır. Bu çeşit her siyasî teşekkülün karşısına çıkması mukadder olan ve reaksiyonu temsil eden muhafazakâr, ortanın sağındaki partiler ise Serbest Fırka olmuştur, Demokrat Parti olmuştur, Adalet Partisidir. Bunlar, CHP.nin reformculuğuna karşı statükocu partilerdir.

Türkiyede 1965 seçimlerine kadar bu durumun, CHP. için bir tehlike arzettiği söylenemez. C.H.P. bu karakteriyle, iyi günlerde ve kötü günlerde, milletten hep yüzde 35 ile 40 arasında oy almış, sağlam temelini muhafaza etmiştir. 1965 seçimlerinde ortaya yeni bir unsur çıkmıştır: sol uçta bir T.İP. Sol uçta bir partinin ortanın solundaki bir parti üzerinde, Türkiye gibi bir memlekette, iki tesiri olduğunu bu seçimler göstermiştir. Sol uçta parti bulunmadığı için ortanın solunda yer almış olan sosyalistler ve onlardan da ötedekiler kendi teşekküllerine gitmişlerdir. Bunlar, görüşlerini marksist temel üzerine oturtmuş kimselerdir.

Burada bir noktayı açıklamak lâzımdır. Sosyalizm ile komünizm arasında dağlar vardır, ama bunların ikisi de dünya görüşlerinin temelinde marksizmi bulundurmaktadırlar. Marksizm bir felsefedir. İsveç sosyalisti de marksisttir, ingiliz sosyalisti de marksisttir, norveçli sosyalist de marksisttir. Bu marksistlerin Kremlindeki marksistlerle bir ilgisi yoktur. Tabii bizde, bu nisbeten ince farkı yapacak kimse çok değildir. "Ortanın solundayım" diyenin "Vay, komünist!" diye suçlandırıldığı bir toplumda sosyalistin marksistliği ile komünistin marksistliği kıl payı sayılsa yeridir. Ama ciddi düşünce platformunda bu ayrılıkları yapmadan bir neticeye varılamaz.

CH.P. marksizmle ilgisi bulunmayan bîr siyasî teşekküldür. Onun ortanın solundaki yeri, devrimciliği, reformculoğu ve kendine has devletçiliğinin sonucudur. Bu itibarla, CHP.'yi sosyalist bir parti olarak görmek isteyenler, bunu göremedikleri için kızmamalı, C.HP.'yi sosyalist bir parti olmaya da zorlamamalıdırlar. CHP.'nin 1965 seçimlerine hangi programla çıktığı ortadadır. Bu program AP.'nin programından ne kadar farklıysa T.İ.P'in programından da o derece değişiktir. Bîr defa, CHP., hem AP.'den, hem T.İ.P'den temel felsefe itibariyle ayrıdır. Şimdi eski partinin içinde cereyan eden tartışmalar bittiğinde CH.P.'nin bu temel felsefesi kesinlikle çizilebilirse görülecektir ki ortanın solu Moskova yolu değildir ama, ortanın solunda olmanın yüklediği bir takım vecibeler de vardır.

Partiiçi iki azınlık C.HP.'yi kendi tarafına çekmenin hevesi içinde görünmektedir. Bir azınlık C.HP.'yi bir başka A.P. yapmak istemektedir. Bu, CHP.'nin ve bütün prensiplerinin iflâsı olur. Başka bir azınlık ise sosyalizmin peşindedir. Bu da, C.H.P-nin kendi kendini inkârı mânasını taşıyacaktır. C.HP.'yi T.İ.P'in veya marksizmin paralelinde göstermeye çalışmak kaba bir demagojiden başka sey değildir. Bugün CHP. özel teşebbüsün elinde olan hiç bir sahayı devletleştirmek niyeti taşımamaktadır. Halbuki T.İP. en azından ve bir başlangıç olarak bankaları ve sigorta şirketlerini devletleştirmeyi, doktrininin basit icabı saymaktadır. Bugün C.H.P. Amerikanın müttefiki ve Rusyanın dostu olmayı dış politikasının esası bilmektedir. Yok, Amerika emperyalistmiş de, yok kapitalizm memleketleri sömürüyormuş da, yok, biz amerikan kapitalizminin emperyalizmine karşı olmalıymışız da.. Bunlar CHP.'nin değil, T.İ.P' in görüşüdür. T.İP.'e bakılırsa, Marilyn Monroe'nun intiharı bile korkunç kapitalist sistemin bir hazin sonucudur! Herkes bilmektedir ki T.İ.P'in düşman olduğu şey amerikan kapitalizmi değil, kapitalizmin kendisi, yabancı sermaye değil, sermayenin kendisidir. CHP. ile T.İ.P. arasındaki bu farkın 1965 seçimlerinde gürültüye gitmiş olması T.İP.'in yarattığı endişenin CH.P.'ye bulaşması neticesini vermiştir.

Ama CHP., öteki rakibi AP.'nin de aksine, bir amerikan peykliğinde millet için şeref, menfaat görmemektedir, Amerika karşısında da, Rusya karşısında da dikbaşlıdır ve özel sektörün elindeki hiç bir sahayı devletleştirmek niyetinde değilse de bütün yeni temel endüstrinin milli vasıf taşımasından başka şekili kesinlikle kabul etmemek kararındadır.

CHP. içindeki tartışmalardan anlaşılan, böyle bir CHP.'nin tarifinin yapılmakta olduğudur. Atatürkün C.H.P.'si de budur. Buna, şimdi, demokratik hayatın icabı olan bütün fikirlere tolerans da eklenecektir ve açıklık C.H.P.'ye çok şey kazandıracaktır.

Hükümet

Paravana politikası

"Başbakanlık muhabirleri, haftanın başında Pazartesi öğleden sonra Demirelin izini kaybettiler. Bir an için heyecanlandılar: Yoksa gene, genel müdür ve vali tâyinleri ile ilgili, gizli bir toplantı mı vardı? Oysa Başbakan, o sırada, Mecliste toplanmış olan AP Grup Yönetim Kuruluna başkanlık ediyordu.

Öğle saatlerinde başlıyan ve gece saat 19.30'a kadar devam eden bu toplantıda, tahminler hilâfına, Genel Müdürler meselesi görüşülmedi. Fakat Başbakan yine de tedirgin görünüyor, meselenin kendisi için fazlaca önemli olduğunu ispat için o sonsuz hitabet imkânlarını kullanıyordu. Demirelin, AP Grupu yöneticilerine bu toplantıda söylediği özetle şuydu: •

"— Beyler, Meclise en ufak bir akçalı teklif getirilmemeli, getirilse de kabul edilmemelidir. Bir tek akçalı teklif bir kabul edilirse, bütçeyi yürütme imkânımız kalmaz. Kritik bir bütçe uygulamak zorundayız."

Bir süredenberi, memleketin mukadderatı birkaç tâyine bağlı imiş, bu tâyinler yapılırsa bütün işler halledilecekmiş gibi bir hava yaratan AP Hükümeti için, Başbakanın ağzından söylenen bu sözler bir nevi itiraf ve "sadede gelme" anlamı taşımaktadır. Gerçi, kısa bir süre önce Grupun karşısına geçip, "Beyler, para bulmak kolay" demiş olan bir adam için bu sözlerin tam aksini söylemek kolay değildir. Hattâ, insan bir Demirel olsa bile... Bu yüzdendir ki Demirel, Grup Yönetim Kurulunda Hükümetin parasızlığını itiraf ederken oldukça sıkılmış ve suratı pembeleşmiştir. Ne var ki, durmayan ve insafsızca ilerleyen zaman, Başbakanlık koltuğuna âlâyıvâlâ ile oturduktan sonra gösterinin her türlüsünü mubah sayan Demirelin, acı gerçekleri gözlerden uzaklaştırmasına fırsat vermemiştir. Dış yardım konusunda umduğunu bulamayan, rekor derecede açık bir Bütçe getiren ve yeni vergi ihdası ile tüketim mallarına zam koyma veya enflâsyon ihtimalleri arasında sıkışan Demirel, artık kara haberi yavaş yavaş açıklamak ve partisi ile halkoyunu buna alıştırmak zorundadır. Yalanda

Mehmet Turgut
Karagöze kitakse

Bütçe görüşmeleri başlıyacağı için, meseleye ucundan da olsa girmek zorunda kalan Demirel, bugüne kadar, alevli -veya kasten alevlendirilen- iki meselenin gazete manşetlerini devamlı surette işgal etmesiyle işi idare edebilmiştir. Demirelin zayıf yanını arka plâna atan bu iki meseleden biri Kıbrıs, diğeri ise Vali ve Genel Müdür tâyinleridir.

Alevlendirilen mesele

Ağızlarda çok gevelendiği için bıkkınlık vermeğe başlayan Genel Müdür ve Vali tâyinleri meselesinin son safhası, geçtiğimiz hafta Perşembe günü başladı. Demirel, Bilgehan, Sükan, İbrahim Tekin, Mehmet Turgut ve Ali Naili Erdem o gün öğleden sonra Hariciye Köşkünde bir araya geldiler. -Neden Hariciye Köşkü? Evleri yok mu? Görmemişlik, işte! Ve, büyüklük merakı...- Görünüşte bu, bir "gizli toplantı"ydı. Ancak, gazetecilerin bu önemli olayı atlamalarına da gönüller razı olmamış ve toplantı münasip şekilde kulaklara fısıldanmıştı. Böylece gazeteciler, "gizli toplantı"mn sona ermesini, Hariciye Köşkünün önünde sohbet ederek beklemek imkânım buldular. Toplantıdan sonra Devlet Bakam Cihat Bilgehan:

"— Önemli bir toplantıydı. Fakat hiç bir şey açıklamaya mezun değilim" diyerek, konu üzerindeki ilgiyi arttırdı.

Bu arada bazı kaynaklar da boş durmuyorlar ve toplantı hakkında son derece ilgi çekici haberler yayıyorlardı. Aslında toplantı, genel müdürlerin tâyininde Demirel ile Mehmet Turgut arasında çıkan bir ihtilâfı halletmek için düzenlenmişti. Bu haberlere göre, bâzı genel müdürleri azletmeyi kafasına koymuş olan Mehmet Turgut, buna yanaşmayan Demirele küsmüştü. Turgutun, yakınlarına "Beni Süleyman bey harcadı. Ben gölge Bakan olarak çalışamam. Bu genel müdürler değişmedikçe verimli olamam" dediği söylenmekteydi. Rivayete göre Turgut bu meseleye o kadar üzülmüştü ki, birkaç defa sinir krizi geçirmiş ve istirahat bahanesiyle başını alıp Bursaya gitmeye kalkmıştı. Turgutun kanaati, Demirelin tâviz politikası izlediği, bir iktidarın hakkı olan tasarruflara cesurca girişemediği İdi. Hariciye Köşkünde bu ihtilâfı halletmek için düzenlenen toplantıya da Turgut ancak Ali Naili Erdemin ricası üzerine katılmıştı.

Toplantıda gerçekten bu meseleler görüşüldü. Ama hava hiç de dışarıya sızdırılan haberlere uymuyordu. Bir kere, Demirel de dahil olmak üzere, altı kişiden hiçbiri, partizanlıktan başka anlam taşımayan bu tâyinlere karşı değildi. Elbette devlet kademelerinde CHP'li olarak bilinen kimseler temizlenecek ve yerlerine iktidarın adamları getirilecekti. Fikirler sadece taktik meselesinde ayrılıyordu. Demirel

Kulağa Küpe

Göbek dansı

İnsan şu Süleyman Demirele, vallahi, hiç bir şeyden dolayı acımasa aptal dostları dolayısıyla pek yanıyor.

İşte gene, Ustada adanmış gazetelerden birinde bir başlık: "Dansöz Necla Ateş 8 bine göbek atacak".

...ve, ait başlık: "Demirel saatte 5 lira alırken Necla Ateşe saatte 8 bin veriliyor!"

Yalan! Ama, kim söylüyor?

Başbakan Süleyman Demirel şu anda vahim bir şüphenin altında bulunuyor. Bu bir isnat, bir itham değildir. Hadiselere tamamile objektif bakılınca tabii olarak doğan bir şüphedir.

Kara Kuvvetleri Komutanı Millî Savunma Bakanına bir mektup yazmıştır, bu mektubu Millî Savunma Bakanı Başbakana duyurmuştur. Mektup, Demirelin şu anda en gayretli olan bir gazetecisi tarafından, Demirelin A.P. içindeki başlıca rakibi Saadettin Bilgiçi hedef tutarak basına aktarılmıştır.' Cemal Turalın mektubundan tırnak içinde alınan tek kısım ise şudur:

"Bu fiiller siyasî suç değildir. Devletin silâhı ile harekete geçilmiş, kumandanlarla- devlet idaresine silâh ile müdahale edilmiştir"

İlk cümleyle Kara Kuvvetleri Komutanına söyletilmek istenilen husus, siyasî suçların atfedilebileceğidir. İkinci cümlenin, 27 Mayıs düşmanlarının elinde nasıl kullanılabileceğini tahmin etmek için kâhin olmaya lüzum yoktur.

Bu mektubu, Demirelin şu andaki en gayretli gazetecisine kim vermiştir? Sorunun cevabı kesin olarak açıklanmadıkça ve suçlunun adı bildirilmedikçe bir şüphe, derece derece, Demirelin, Topaloğlunun ve Turalın üzerinde kalacaktır.- Hiç bir mantık mektubun, Demirelin gazetecisine Tural tarafından verildiğini kolay kabul edemeyeceğine göre Hükümetin iki mensubunu bu durumdan Başbakanın "Yalan! Büyük yalan!" gibi yuvarlak lâfları kurtaramaz. Devletin Silâhlı Kuvvetleri bünyesinde, hem de en yüksek seviyede cereyan etmiş, demek ki askerî bir sır mahiyetindeki bu hadesinin nasıl sızdığının kesin olarak tesbiti memleketin güvenliğiyle ilgili bir görevdir. Eğer şimdi, her şey bu kadar ucuz sızıyorsa ve bundan sonra hep böyle sızacaksa, bu, son. derece tehlikeli bir durumdur.

Demirelin üzerindeki şüphenin bir başka sebebi, hadiseyi son derece hafife alması, bunu "Hükümetteki günlük 4-5 milyon yazışmadan biri" saymasıdır. Belki bu az ciddi teşhis, Başbakanın, mektuptan kasıtsız, lâf arasında, kendi gazetecisine bahsetmesi neticesini vermiştir. Belki tefsir, Demirelin bu gazetecisine aittir. Gazeteci elbette, duyduğu ve haber saydığı ipucunu takip edecektir. Hadisede, kabahatli bir tek kimse yoksa, o, bu gazetecidir. Zira onun yaptığı, -Demirelin kullandığı tâbirle- "batılı jurnalizm"dir. O takdirde kasıtsız hata, bu yazışmanın önemini kavramamış olan Demirele aittir. Nitekim haberi yayan gazete de bunu "4-5 milyon yazışmadan biri" addetmemiştir ki büyük manşetini bir baştan ötekine bu mektuba ayırmıştır.

Fakat bu masum teşhis hatasının açıklanması lâzımdır. O takdirde, Başbakan için, nihayet "Yenidir. İlerde daha doğru teşhisleri olacaktır" denilir ve mesele biter.

Böyle bir durum yoktur. Aksine, aydınlatılması gereken hususlar vardır. Bir defa, mektup Kara Kuvvetlerinin numaralı, Komutam tarafından imzalanmış bir yazısı mıdır, yoksa Cemal Turalın Millî Savunma Bakanına, bir yurt konusunda kendi görüşünü bildiren özel mektubu mudur?

İkincisi, bu mektubun metni nedir? Şimdiye kadar bütün tefsirler, Demirelin gazetecisinin açıklamayı münasip gördüğü bir kısmı üzerinde yapılmaktadır. Bununla, Saadettin Bilgiç kadar, bir çok kimsenin işine gelmediği bilinen Cemal Tural gibi bir komutanın yıpratılması istenildiği tahmini bizzat Cumhurbaşkanı tarafından ortaya atılmıştır.

Mektubun mahiyetinin ve metninin bilinmesi meselenin aydınlatılmasının ilk adımıdır. Bu, yazışmanın kimlerin elinden geçtiğini de ortaya koyacaktır. Hadisenin önemine, Başbakan Demirel bari bu sefer hatalı teşhis koymamalı ve işin "Tahkikat yapıyoruz. Sonucu aldığımız zaman eğer açıklanabilecek bir husus olursa söyleriz" demekle geçiştirilebileceğini sanıyorsa bu hayalinden hemen uyanmalıdır.

Zira, hadisenin temelinde nenin yattığı farkedilmiş bulunmaktadır.

ve arkadaşları -bilhassa Bilgehan- bu tâyinlerin, Mehmet Turgutun istediği gibi, paldır küldür yapılamıyacağını söylüyor, tereyağından kıl çeker gibi ustaca ve tepki yaratmıyacak şekilde yapılmasını istiyorlardı.

Böylece tartışmalar, tâyin ve azillerin "kademeli mi, yoksa toptan mı" yapılması noktasına gelip dayandı. Demirel, bu çeşit geniş çapta bir işe topyekün girişilmesini kendi deyimiyle- "apolitik" buluyordu. Neticede Turguda, isteklerinin kısa sürede gerçekleşeceği hususunda teminat verildi ve toplantı sona erdi. Bu arada değiştirilecek vali ve genel müdürlerin isimleri üzerinde de görüşme yapıldı.

Turgutun rolü nedir?

Demirel ile Turgut arasında fikir ayrılığı olduğu yolundaki haberler, aslında gerçeği tam olarak aksettirmemektedir. Zira Demirel ile Turgut arasındaki ayrılık, şahsiyet ve üslup yönündendir. Yoksa Demirelin, Turgutun isteklerini gönülden paylaşmadığı söylenemez. Mehmet Turgut ile Demirel arasındaki fark, son günlerde, Karagöz ile Hacivat arasındaki ayrılığa benzetilmektedir. Tabii bu benzetmede, patavatsız Karagözü temsil eden Mehmet Turguttur. Turgut, bu şahsiyeti -ve biraz da safiyeti- ile Demirele mükemmel bir paratoner olmaktadır. Bu, seçimden önceki Petrol tartışmalarında da böyle olmuştur. AP nin Petrol konusunda söylemeğe mecbur olduğu sivri lafları ve büyük sorumluluk taşıyan davranışları, Mehmet Turgut, kültürsüzlükten ve patavatsızlıktan ileri gelen cesaretiyle yüklenivermiştir. Demirel ise, sanki Turgut ve onunla aynı fikirde olanlar tarafından tazyik ediliyormuş pozuna bürünmüş ve yuvarlak lâflar ederek bu konuda ilk hedef olmaktan kurtulmuştur. Hattâ Demirel, Turgutun, kendini savunmak için seçim konuşması olarak radyo için doldurduğu bandı yayınlatmıyarak arkadaşını yalnız bırakmaktan dahi çekinmemiştir.

Bu tutum şimdi de Genel Müdürler meselesinde ortaya çıkmaktadır. Yine görünüşte, tâyinler için tazyik eden AP teşkilâtı ve Mehmet Turgut, tazyik edilen ise "Günahsız Demirel"dir!..

AP İktidarı için bundan sonraki en güç ve tehlikeli operasyon, zinde kuvvetler tarafından tutulan Topaloğlu. Onat ve Yalabık gibi başarılı Genel Müdürleri değiştirebilmektir. Enerji Bakanlığına tâyin edilmediği için daha da hissi ve fevri duruma itilmiş bulunan Mehmet Turgut ise durmadan bu hedefe sal-

dırarak, sorumluluğu -bilerek veya bilmeyerek- sırtına almakta ve işi kolaylaştırmaktadır. Bu tâyinler yapılırsa, konulan ad "Turgutun ısrarı üzerine mecbur kaldık" olacaktır.

Nitekim, Mehmet Turgut aynı havada devam etmektedir. Geçtiğimiz hafta, Bilgiçci AP taraftarı bir gazetede TPAO, Petrol Ofis ve Etibank Genel Müdürlerinin iyi işler yaptıklarına dair bir yazı yayınlandığında ilk tepki, Sanayi Bakanı Turguttan gelmiştir. Derhal bu gazetenin Ankara bürosuna telefon eden Turgut, sinirden titreyen bir sesle şöyle demiştir:

"— Yaz kardeşim, sana demeç veriyorum: Bu Genel Müdürler hakkında yazdıklarınızı ispat edebilirseniz, ben haysiyetsiz bir adamım!"

Bu, Turgutun, gazetelere göre haysiyetini ortaya koyduğu bininci iştir ve her seferinde Turgutun haysiyetinin ırzına geçilmiştir.

Tuhaf bir kabine

Bu arada bir nokta gürültüye gitmektedir. Üzerinde fırtına koparılan üç Genel Müdür -Topaloğlu. Onat ve Yalabık- Sanayi Bakanlığına değil, İbrahim Derinerin uhdesindeki Enerji Bakanlığına bağlıdır. Fakat, bu husustaki en hayatî toplantılara bile Deriner dahil edilmemektedir. Nitekim geçen Perşembe Hariciye Köşkünde yapılan toplantıya da Deriner çağrılmamıştır. Deriner, kendisinin bulunmadığı bir toplantıda kendisini ilgilendiren işlerin- nasıl görüşüldüğüne dair bir soruya mütereddit bir tonla şu cevabı- vermiştir:

"— Valla, nasıl oluyor bilmem! Esas, benim Vekâletimi ilgilendiren konularda karar alınacağı zaman benim de bulunmamdır."

Bu konuları gazetecilerin bile kendisinden daha iyi bildiğini espri yollu ifade eden Deriner, bu konuyla ilgili bir soruya daha da ilginç cevap vermiştir:

"— Beyfendi, sizin haberiniz olmadan, sizin Bakanlığınıza bağlı genel müdürler hakkında bir karar alınır ve size emrivaki vapılırsa, tutumunuz ne olacaktır?"

"— Onu istikbal gösterecektir!"

Bu cevâbın altında bir "istifa" ihtimali de yatmakla beraber, Derinen tanıyanlar, onun kuvvetli rüzgârın önünde eğileceğini söylemektedirler.

Süleyman Demirel Kabinesinin

İbrahim Deriner
"Eshab-ı Kehf"ten

yegâne garip tarafı, Enerji Bakanlığı ile ilgili işler değildir. Kabinenin yönetim şekli de alışılmamış özellikler göstermektedir. Demirel Hükümeti tam kadroyla nadiren toplanmaktadır. Bu satırlar yazıldığı sırada yapılan Bakanlar Kurulu toplantısı ile bir önceki toplantı arasında geçen süre on günden fazladır! İşler daha ziyade "İç Kabine" diye adlandırılan gayriresmi heyetler tarafından yürütülmektedir.İç Kabine de ikiye ayrılmaktadır: "Üçler" ve "Altılar".

Son zamanlarda bazı AP'liler şöyle espriler yapmaktadırlar: "O artık bize yüz vermez. Çünkü Üçlere karıştı". "Üçler" diye adlandırılan, en mahrem işleri görüşen, en kritik taktikleri tespit eden heyet, Demirel, Faruk Sükan ve Cihat Bilgehandan meydana gelmektedir. Başbakanın etrafındaki ikinci mahremiyet halkasını meydana getiren "Altılar" ise şu zevattan müteşekkildir: Demirel, Bilgehan, Sükan, Ali Naili Erdem, İbrahim Tekin ve Mehmet Turgut.. "Altılar" son zamanlarda Hariciye Köşkünde toplanmaktadırlar. Çok ziyaretçi kabul ettiği için tenkit edildiğinde, "Mille te kapım açık, diye söz vermiştim" şeklinde cevap veren Demirel, Hâriciye Köşkü toplantılarını ziyaretçilerden kaçmak için icat etmiştir. "Üçler" ise her an, her yerde -Başbakanlıkta, Demirelin evinde, Demirelin otomobilinde ve Mecliste toplantı yapabilmektedir. Bu heyet seyyar heyettir. "Altılar"ın da dışında kalan diğer Bakanlar ise icra sekreterleri durumundadırlar ve sadece direktifleri yerine getirmektedirler. Çok zaman Başbakanın direktifleri bu Bakanlara Bilgehan ve Sükan tarafından -yani ikinci elden- ulaştırılmaktadır. Demirel işleri merkeziyetçi bir şekilde yürütmeyi sevmekte ve hattâ İç Kabine toplantılarında dahi nihaî kararların kendi istediği gibi olmasında titizlik göstermektedir. Bu çalışma ve teşkilâtlanma şekli, kendini beğenmiş Demirelin niçin zayıf bir kadrodan hükümet kurduğunu yeteri kadar izah etmektedir.

Gidişat

"Demirel ve arkadaşları belirli hedeflere doğru belirli taktiklerle yürümektedirler. Dikkat edilen nokta, zaafların örtbas edilmesi' ve buna karşılık, AP teşkilâtının "icraat ' saydığı işlerin ön plâna çıkarılması, fakat tehlikelerin de bertaraf edilmesidir. Taktikler çok zaman - Tural Mektubunda olduğu gibi» iki veya üç hedeflidir. Herhangi bir teşebbüsün büyük tepki uyandıracağı hissedilirse, önce, AP'liler arasında "tezgâhlama" diye adlandırılan bir safhadan geçilmektedir. Teşebbüs. meselâ bir genel müdürün azli ise, önce o genel müdürün yıpratılması için bir kampanya açılmaktadır TPAO Genel Müdürü Topaloğlu ve TRT Genel Müdürü Adnan Öztrak için AP'li basının yaptığı neşriyat bunun müşahhas örneğidir. Bu safhada, basına çeşitli haberler sızdırılmakta, müphem beyanatlar verilerek, dumanlatın dağılması önlenmekte, kesin bir angajmana girmemeye dikkat edilmektedir. Demirel için en önemlisi, "angajmana girmeme" hususudur. Genel Müdür ve Vali tâyinlerinin "kademeli" olarak vapılmasının anlamı bu taktiklerin işletilmesidir. Bir habere göre, bu ' satırlar yazılırken toplanmış olan Bakanlar Kurulunda sayılan 30'a varan genel müdür ve vali hakkında nihaî karar alınacaktır.İktidara yakın ve yüksek tirajlı bir gazeteye sızdırılan, Genel İdare Kurulunun 16 genel müdür ve 17 valinin

Ele verir talkını

Önce vekillerini göndermeğe başladı. Arkasından kızını ve damadını yolladı. Sonra onları davet etti. Nihayet kendisine Kırım'da bir köşk ayırttı. Bir Türk - Rus kültür anlaşması imzalanmasına büyük çaba gösterdi. Şimdi, haftalardır küçük oğlu Erdal İnönü Rusya'da...

Nedir Rusya'ya karşı böylesine bağlılık vs İlgi? Orta' nın solunu mutlaka Rusya'dan mı talim etmek lâzım? İktidar gitti, fakat hâlâ doyamadılar. Rusya ile haşır neşir olmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar.

(Son Havadis, 11 Aralık 1965)

ANKARA — Rus hükümetinin davetlisi olan spor heyetimiz, spor işlerini tenvir eden Devlet Bakanı Kâmil Ocak'ın başkanlığında dün Moskova'ya gitmiştir.

Beden Terbiyesi Genel Müdürü Nuri Gücüyener, Tesisler Dairesinden Orhan Bilgin'in de bulunduğu heyet Moskova ve diğer şehirlerinde 10 gün tetkiklerde bulunacaklar ve bazı tesislerin plânlarını getireceklerdir.

(Son Havadis, 12 Aralık 1965)

değiştirilmesi için baskı yaptığı yolundaki haber, bu husustaki tezgâhlamanın işareti sayılmaktadır. Bu haberi yayanlar, Mehmet Turgutun son günlerdeki neşeli haline işaret etmektedirler. Gerçekten, Hariciye Köşkünde yapılan toplantıdan sonra Mehmet Turgutun yüzü gülmeğe başlamış, bazı genel müdürlerin yatırımları eksik gerçekleştirerek başarısızlığa uğradıkları yolunda demeçler vermeye koyulmuştur. Turgut, "İstifa edecek misiniz?" sorusuna da:

"— Gülerim!' diye cevap vermiştir.

Fakat Turgutun bu memnuniyetine rağmen, Demirelin, bilinen üslubuyla hareket edeceği ve "toptan tâyinler" yerine kademeli usûlü izleyeceği sanılmaktadır. Affi, Tâyinleri ve Kıbrıs Meselesini mail konulardaki ayıbını gizlemek için kullanan Demirelin bu konularda Bütçe sonuna kadar gecikmesi bir sürpriz olmıyacaktır. Çünkü Demirelin kafasındaki en büyük problem, yıpranmadan Bütçeyi geçirebilmektir. Kudreti Meclisteki bazı tartışmalarda belli olan kadrosuyla Demirel -Hükümeti, Muhalefetin sorularına -bu sorular herhalde, Demirelin kendi kendine sordukları gibi, sade suya tirit cinsinden olmıyacaktır- nasıl cevap verebilecektir? Bu, merakla beklenen bir husustur.

Yalnız, Demirelin önünde bir problem daha vardır: Artık bazı mensupları dayanamıyarak kişnemeğe başlıyan Teşkilâtın -Genel Merkezde Mevlüt adında bir AP'li, Demirelin suratına karşı kişnemiştir- kabaran arzularını tatmin etmek... Bu yüzden, 18 Aralıkta toplanacak olan AP Temsilciler Meclisine Demirelin, dağarcığında cazip ve lâtif birkaç icraat örneğiyle çıkması gerekmektedir. Emniyet Genel Müdürünün değiştirilmiş olması, Demirelin elinde. Teşkilâta sunacağı bir başarıdır. Ama buna bir-iki tane daha eklemek gereklidir.

Bütün bunlar, artık tamamen beliren bir icraat, bir şahsiyet ve bir devlet idaresi üslûbunu meydana getirmektedir.

C. H. P.

Sağduyunun zaferi

Haftanın başında Pazartesi günü, CHP'nin bir yetkilisi, Genel Merkezin üzün koridora açılan odalarından birinde, partililere şöyle dedi:

"— Bu bir krizdi. Biliyorduk ki, seçimlerden sonra beliren endişe bulutları,' meseleler bütün açıklığıyla ortaya konulduğunda dağılmağa başlayacaktır. Nitekim, düşündüğümüz gibi oldu. Meclis Grubu üyelerinin de büyük bir çoğunluğu, programımızın ve ilkelerimizin sadık savunucusu olduklarım ortaya koydular. Şimdi, önümüzde dört yıllık çetin bir muhalefet dönemi başlıyor. CHP, bu dönemi başarı ile kapayacak ilerici kadroya sahiptir."

Gerçekten de, seçimi kaybetmenin günâhını Ortanın Solu sloganına yükleyenlerin parti içinde sebep oldukları huzursuzluk bulutları yavaş yavaş dağılmağa ve yerini ciddi, enerjik çalışmalara bırakmağa başlamıştır. Bunda, geçtiğimiz ayın son' günlerinde toplanan Parti Meclisinde O r t a n ı n Solu sloganı üzerinde cereyan eden görüşmelerin büyük rolü olmuştur. Merkez Yönetim Kuruluna inançlı partililerin seçilmesi ve Genel Sekreter Yardımcılıklarına özlenen iki ismin -İlhamı

Kemal Satır - İlhami Sancar

Depar hazırlığı

Kuru Meme

Jale CANDAN

Gazetelerde hergün müjdeli haberler okuyoruz: Ayasofya cami olacakmış!.. Devlet Bakam Refet "Sezginin birkaç gün önce yaptığı açıklamaya göre- Hükümet bunun hukuki, dinî ve -tabii- politik yönlerini inceletmekte imiş, ondan sonra da karara varılacakmış. Böylece, ibadete açılan yeni kapılar "maneviyatı yükseltecek", don • gömlekle mutlu olmanın sırrını bulanlar rahata kavuşacaklardır!..

AP Grupunda sol yayınlara karşı çok ciddi tedbirler istenmiş. Başbakan da bu yayınlardan zavallı halkımızın ne derece tedirgin bulunduğunu bildirerek, gereğinin yapılacağım açıklamış. Böylece sefalet türküsü çağıran uğursuz ağızlar mühürlenecek, memleket güllük gülistanlık olacaktır!..

Seçim kanununa getirilecek ve Parlâmentoyu da, tıpkı memleket gibi gül bahçesine çevirecek olan değişiklik TRT ve Af meselesi şimdilik uyutulmuş ama, tabii, Türkiyenin bu büyük sorunları çok yakında, gine Hükümet tarafından, enerjik bir şekilde ele alınacak, zavallı halkın uykusunu kaçıran bu dertler de halledilecekmiş!..

Gürsanın sayesinde, vergi açıklaması daha bir süre -muhtemelen Bütçe krizi atlatılıp, Gürsana teşekkür zamanı gelinceye kadar- devam edecekmiş ama, AP Hükümetinin bu konuda da halka yaptığı bir büyük iyilikten söz etmeden geçemeyiz: Servet beyanı kaldırılacak ve böylece, halkın çoğunluğu, servetlerini bildirmek gibi lüzumsuz bir külfetten kurtarılacakmış. İktidar koltuğuna oturan AP cenahından gelen sesler hep bu yönde, "Ninni de yavrum ninni" teranesini çağırıp duruyor. Aç çocuğunu kuru meme ile uyutan çaresiz ana gibi...

Ama gazetelerde başka haberler de var. Kazmayı küreği kapan, başkasının tapulu arazisine saldırıyor, sokaklara atılan yersiz - yurtsuzlar zatürrieden ölüyor, kızamık tırpanı gine gıdasız, ilâçsız çocuklarımızı biçip geçiyor, 196S Ocak - Ekim döneminde, geçen yum aynı dönemine göre toptan eşya fiyatları yüzde 8,2 artış gösteriyor, bütün çabalara rağmen 2 milyara yakın bütçe açığı kapatılamıyor, halk şimdiden, çarşıda - pazarda hergün artan fiyatlara yetişebilmek için maaşlara ve ücretlere zam bekliyor.»

İşte bütün bu dertler, AP Grupunda "sol" kelimesi ile izaha çalışılan, "sol" kelimesi ile lanetlenen "şom ağızlı'ların endişe ederek, yıllardır dile getirdikleri dertlerdir. Eğer insanlar ölüm - kalım savaşını devletin yardımıyla değil de, kendi İmkânları ve güçleri içinde halletme durumunda bırakılırlarsa, işe, böyle kazma - kürek girişirler, yaşamak için değil de sürünmek için doğan kaderin çocuklarını kızamık paklar. Elbette ki bunlar istenilen şeyler değildir. Ama, eğer ekonomik ve sosyal bir çıkmaz içinde bulunan Türkiyede politikacılar halka gerçeği anlatma yoluna gitmez, yukarıdan başlamak üzere aşağıya doğru kemer sıkma politikasını halka benimsetme gücünü kendilerinde bulamaz, gerekli büyük reformlara girişemezlerse, bu dertler, hangi kelimelerle lanetlenirse lanetlensin, hergün biraz daha büyüyecek, iktidara gelen bu politikacıları müşkil durumda bırakacaktır. AP bu çaresizliğe seçim kampanyasında düşmüş, tutamıyacağı vaadlerde bulunmuş, memleket gerçeklerini duyguya dayanan sihirli bir politika ile örtbas ederek, gerçekleri söyliyenleri komünistlikle suçlayıp, koltuğa oturmayı marifet saymıştır. Bugün çıkmazdan kurtulmak için ya gerçeklere dönmek, ya da köşe başım tutan enflâsyona kucak açarak, ninni repertuarına yenilerini katarak, halkı oyalamakta devam etmek zorundadır. Şimdiden, Senato seçimleri hazırlığına girişen AP'nin bu ikinci yolu seçeceğine dair kuvvetli belirtiler vardır. Ama, aç çocuk, kuru meme ile ne kadar oyalanır?

Sancar ve Orhan Öztrak- getirilmesi, partiye yeni bir güç kazandırmıştır.

Ortanın Solu sloganı ve programı, Parti Meclisinden sonra bu defa da, geçtiğimiz hafta Sah günü, Meclis ve Senato Gruplarının ortak toplantısında görüşülmeğe başlandı. Aslında, yeni yasama döneminde Parlâmentoda izlenecek politikayı tespit amacıyla yapılan toplantıda, görüşmelerin ağırlık noktasını gene Ortanın Solu sloganı teşkil etti. Görüşmeler, sükûnet içinde cereyan etmesi bakımından, , Parti Meclisi toplantılarından farklı oldu. İnançsız birkaç partili dışında, konuşanların büyük çoğunluğu, Ortanın Solu sloganı ve programından asla vazgeçilmeyeceğini söylediler, Meclis çalışmalarında izlenecek politikanın da bu programın ısığı altında tespit edilmesi gerektiğini bildirdiler.

İlk günkü toplantıda konuşanlardan Nevşehir milletvekili Selâhattin Hakkı Esatoğlu, CHP ile AP arasında siyasî bakımdan olduğu kadar, ekonomik görüş bakımından da tam bir uçurum bulunduğunu belirtti ve şöyle dedi:

"— Ortanın Solu, az gelişmiş Türkiyeyi en kısa yoldan kalkındıracak ve sosyal adaleti sağlayacak bir ekonomik sistemin adıdır."

Aydın milletvekili Şükrü Koç ise, Ortanın Solu sloganının CHP'ye büyük çapta oy kaybettirmediğini ifade etti ve:

"— Marksizmin itibarsız hale getirilebilmesi için toplumcu bir ekonomik sistemin benimsenmesi lâzımdır. Bu bakımdan CHP toplumcu bir sistemin ana hatları olan Ortanın Solu programına iki elle sarılmalıdır" dedi.

Cuma günü devam eden toplantıda konuşan üyeler de Ortanın Solu programından asla tâviz verilmeyeceğini, statükocu tutuma döndüğü takdirde partinin parti olmak vasfını kaybedeceğini açık açık anlattılar.

Seçmeler, ayıklamalar

Toplantıların ortaya çıkardığı gerçek şudur ki, Meclise yeni giren genç kadronun da takviyesiyle güç kazanan Meclis Grupu, Ortanın Solu sloganı ve programı üzerinde büyük bir titizlik göstermektedir. Nitekim bunun yeni bir örneği, geçtiğimiz hafta içinde yapılan toplantılardan birinde görüldü. Parti Meclisince Merkez Yönetim Kuruluna seçilen üyelerden boş kalan Grup Yönetim Kurulu üyelikleri için yapılan seçimi Orhan Birgit ile Şeref Bakşık kazandılar. Bu, alelade bir seçim olarak görülebilir. Ancak,.zaman zaman Grupun Meclîs çalışmalarında izleyeceği politikanın hangi yönde olacağının tespiti görevi Grup Yönetim Kuruluna düşmektedir. Bu bakımdan, boş üyeliklere Ortanın Solu programının sâdık savunucularından Orhan Birgitle Şeref Bakşıkın seçilmesi, Grupun eğilimini ortaya koyması bakımından

önemlidir.

Bugün, partinin kilit noktalan ilerici güçlerin elinde bulunmaktadır. Programa bağlı bir Genel Sekreter, iki Genel Sekreter Yardımcısı, Parti Meclisi üyeleri ve geçenki Parti Meclisinde yemlenen Merkez Yönetim Kurulu üyeleri işbaşındadırlar. Bu durum, partinin geleceği bakımından ümit vericidir. Genel Merkez, hafta içinde, il başkanlarıyla haftanın sonunda yapılacak toplantının hazırlıklarını tamamlamıştır. İl başkanlarının çeşitli konular üzerindeki görüşleri alındıktan sonra, 24 Aralıkta toplanacak Parti Meclisi, Kurultay tarihini tespit edecek ve bundan sonra da Kurultay hazırlıklarına' girişilecektir.

Sağlam isimlerden kurulu yeni Merkez Yönetim Kurulunun geride bıraktığımız hafta içinde aldığı bir karar, partinin çoğunluğunu teşkil eden ilerici güçler ve ümidini CHP'ye bağlayan vatandaşlar arasında memnuniyet yarattı. Aylardır beklenen bu karar, seçimlerden önce partinin programına ve ilkelerine ihanet eden Tahsin Banguoğlunun Haysiyet Divanına sevkedilmesiyle ilgilidir. Bilindiği gibi, CHP listesinden, senatör seçilen Banguoğlu İnönü Hükümetleri sırasında kendisine Millî Eğitim Bakanlığı görevi verilmediği için Ortanın Solu sloganı ve programına açıktan cephe almış, diğer partilerin mahir propagandacılarına bol bol malzeme vermiştir. Bu bakımdan karar, sağlam CHP'lilerin yüreklerine âdeta su serpti. Merkez Yönetim Kurulunda oybirliğiyle alman bu karar gereğince kurulan bir Komisyon, Talisin Banguoğlunun seçimlerden önce verdiği demeçleri toplamaktadır. Bu belgeler biraraya getirildikten sonra Merkez Yönetim Kurulu ile Senato Grup Yönetim Kurulu, Genel Sekreterin başkanlığında ortak bir toplantı yapacak ve hazırlanan dosyayı Haysiyet Divanına sevkedecektir.

Merkez Yönetim Kurulunun Banguoğlu hakkında aldığı bu kararı, önümüzdeki günlerde başkalarının izleyeceği parti yetkililerince ifade edilmektedir. Seçim öncesi kahramanı Banguoğlunun yeni partisinin AP olacağından da kimse şüphe etmemektedir.

' Merkez Yönetim Kurulu, Kurultaya, partiiçi meselelerini halletmiş olarak gitme eğilimindedir.

Yeni bir devrenin başında

CHP Meclis Grupu, yeni dönemde izlenecek politikayı tespit ettikten sonra, ciddi ve sert bir muhalefet devresine girme kararındadır. Seviyeli bir muhalefetin programını daha ziyade, seçimlerden önce vatandaşlara vaadedilen reformlar teşkil edecektir. Şimdi ilk hedef, Bütçe görüşmeleridir. Bütçesiz bir Hükümetin hazırladığı Bütçe Tasarısı üzerinde ' CHP sözcülerinin yapacağı tenkitler herhalde hayli gürültü koparacaktır. CHP'nin bütün ağır topları, ilk defa Bütçe vesilesiyle seslerini duyuracaklardır. Şimdiye kadar, Program görüşmelerinde sadece Turhan Feyzioğlu konuşmuştur!of, ne uzun konuşuyor, yarabbi- Bu salvolara Hükümetin tahammül derecesi ise önümüzdeki günlerde belli olacaktır.

Genel Sekreter Dr. Kemal Satır, bu konuda, haftanın ortasında şöyle dedi:

"— Muhalefetimiz seviyeli olacaktır. Seçim beyannamemizde vaadettiğimiz hususları, ekseriyetimiz olmadığı halde Meclise getireceğiz. Bilhassa Toprak Reformunun çıkması için olanca gücümüzle çalışacağız."

Nitekim, CHP'nin bu sağlam tutumunun etkisi şimdiden görülmeğe başlamış, Sosyal Demokrat Parti, kongrede aldığı bir kararla, CHP'ye katılmıştır.

Üniversite

Ayak oyunları

Geride bıraktığımız hafta içinde cereyan eden bazı olaylar, aydınlar tarafından desteklenmemenin sancısını çeken AP İktidarının, bir zamanlar aynı duruma düşen ve eğri yollarla bu desteği sağlamanın talihsiz denemelerini yapan bir başka iktidarın taktiklerine el attığını göstermektedir.

Başındanberi bu desteği sağlama yolunda eli böğründe kalan Demirel, bir süre önce Üniversite öğretim üyelerinin dış politika konusunda yayınladıkları bildiri ile kesin darbeyi yiyince faaliyete geçmiştir. Mahiyeti meçhul ve adı kayıtlarda bulunmayan bir memur teşekkülünün bu bildiriye cevap olarak yayınladığı bildiri sadece mizahi tesir yaratınca, daha ciddi ve daha inandırıcı bir bildiri yayınlatma teşebbüsünde bulunulmuştur. AP'liler kendi kendilerine sormuşlardır: "Üniversitenin yayınladığı bildiriye cevap niçin yine bir üniversite bildirisi ile olmasın?"

Teşebbüs, bundan on gün kadar önce İstanbul Üniversitesinde başladı. İktidar, kendisine yakın profesörlere işaret verince, süratle bir bildirinin hazırlığına geçildi. Bildiri, daha önce yayınlanan protesto bildirisine karşı cümlelerle donatılacak ve AP'nin -eğer varsa- dış politika görüşü dolaylı olarak övülecekti. Fikir çok parlaktı. Bildirinin kaleme alınması zor olmadı. Fakat iş imza toplamaya gelince görüldü ki, bildirinin altına ismini koyacak üniversite öğretim üyesinin sayısı istenilenin çok altındadır. Bunun üzerine, derhal bir propaganda başladı: AP İtkidarı, üniversitedeki sol tandanslı öğretim üyeleri için iyi şeyler düşünmemektedir. Hattâ bit tasfiye bile söz konusudur. Bundan maksat, bir korku havası yaratmak ve yürekbağı çözülenlerin imzasını elde etmekti.

Ancak, üniversite kulislerinden alınan haberlere göre, bütün gayretlere rağmen bu konuda pek ilerleme sağlanamamıştır. AP dış politi

kasını destekleyen bir bildiri yayınlama çalışmaları şimdilik imza toplama safhasındadır. Usûller, 1960 öncesinde keşfedilen orijinallerine fazlasıyla benzemektedir.

Gençlik üzerinde oyun

İktidarın bu yöndeki çabası sadece üniversite öğretim üyelerine yönelmiş değildir. Bir koldan da gençliğe el uzatılmıştır. Geçen hafta yine İstanbulda cereyan eden olaylar bu bakımdan ilgi çekicidir.

Her şey, beş yıl önce olduğu gibi başladı. Gene arka plânda iktidar partisinin milletvekilleri vardı, ge--e iktidarı tutanlar için en iyi maddî imkânlar sağlanmıştı ve bunlar gene azınlıktaydılar. Olay, önceki hafta açılan, Türkiyenin en güçlü öğrenci kuruluşu TMTF'nin Büyük Kongresinde cereyan etti. Hedef, petrol dâvasına sahip çıkan, dış politikada daha şahsiyetli olmamızı isteyen, bugünün iktidarı AP'nin benimsediği fikirlere taban tabana zıt görüşleri savunan Ahmet Güryüz Ketenci başkanlığındaki TMTF Yönetim Kurulunu devirmekti. Diğer bir öğrenci kuruluşu olan MTTB'de AP'lilerle paralel düşüncede olan bir grupun hakimiyeti sağlanmıştı. Şimdi sıra, baş ağrıtacak kuruluş olan TMTF'deydi.

Bu organizasyonu gerçekleştirmek için ortaya çıkan şahsın ismini duyunca, 1960'dan bu yana TMTF yöneticiliğinde bulunmuş gençler acı acı gülüp "lahavle" çektiler. İşleri AP adına yürütecek olan adam, DP iktidarının hükümet zoruyla TMTF'nin başına getirdiği Samet Güldoğandan başkası değildi. Şimdi AP'nin Erzurum milletvekili olan ve 27 Mayıs 1960'da, TMTF Başkanı iken hesap vermeden ortadan kaybolan Samet Güldoğanı, aradan geçen Beş yıl bambaşka bir pozisyonda ortaya çıkarmıştı. Gül doğan o zaman, 500 bin liraya yakın borcu Federasyonun başına sarıp, kaçmıştı. Aradan beş yıl geçmesine rağmen, TMTF'de hâlâ bu devrin borçlan ödenmektedir.

Samet Güldoğanın bu defaki yardımcısı Bursa milletvekili Barlas Küntaydı. Bu ekip, karargâhı, Beyazıt civarında yeni inşa edilen Kent Otele kurdu. Kongreye delege olarak gelen, AP'ye yakın kimseler, TMTF tarafından verilen yevmiye 25 lira olduğu halde, geceliği 30 lira olan bu otelde kaldılar. Masrafların üst yanı herhalde AP'nin cömert kasalarından çıkmaktadır.

Denenmiş şamatalar

Önceki hafta Pazartesi günü başlayan kongrede ilk gruplaşma, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliğinin temsili konusunda yaratıldı. Bunun için iki ayrı kongre yapılmıştı. Her iki kongrede seçilenler de hak iddia ediyorlardı. Bu yüz den olay adalete intikal etmişti. Gerçi Temmuz ayında İzmirde yapılan TMTF. Yönetim Kurulu toplantısında İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği başkanlığı için Bozkurt Nuhoğlu 2'ye karşı 32 oyla tesbit edilmişti ama, buna karşı Mehmet Sinan Savata İhtiyati tedbir kararı aldırmıştı. Şavata, Kongrede Güldoğanın desteklediği grupa katıldı. Neticede anlaşmazlık çıktı ve Başkanlık Divanı seçimlerine geçilemeden oturum bir gün tehir edildi. Ertesi gün mücadele şiddetlendi. Şiddetli tartışmalar cereyan etti. Bir ara Mehmet Şiran Şavata ve arkadaşları kürsü başında, kendilerini istemiyenlerle yumruklaştılar.

Bu olaylar cereyan ederken Kongre Başkanlık Divanı seçimi yapıldı ve Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı İkinci Başkanı Hüseyin Kürşat Günday 76 oyla Başkan seçildi. Kürşat, Ketenci ile aynı görüşü paylaşan aydın bir gençtir. Böylece Mehmet Sinan Şavata ve onu destekleyenler ilk ağır yenilgiyi aldılar. Bunun üzerine Mehmet Sinan Şavata, Ketencinin ruslardan para aldığı iddiasını ortaya attı. Bu dehşetengiz iddia Kongreyi karıştırdı ve ittifakla olayın açıklanması istendi.

Önceden, taktik olarak hazırlanan bu iddianın gerçek yönü şudur: Bu Mayıs ayında Pragda yapılan Talebe Turizmi Organizatörleri toplantısında, memleketimizi '30 rus öğrencisinin ' ziyareti hususunda, Sputnik adlı, Sovyet turizm firması ile anlaşmaya varılmıştı. Sovyetlerle turist başına 100 dolara anlaşma yapılmıştı ve bu gizli değildi. Ancak, Sovyetlerle turistik münasebetler yeni başladığı için, paranın tediyesinde bir yanlışlık olmuş, Osmanlı Bankası kanalıyla gelen para MTTB'ye gitmişti. Sonradan, paranın gerçek sahibi bulundu ve verildi. Fakat yanlışlık burada bitmedi. TMTF'nin Sovyet firmasından alacağı olan mütebaki 704.5 dolar da gene MTTB adresine gitti. Bu defa Rasim Cinisli, kendisine ait olmayan bu parayı gaspederek, Komünizmle Mücadele Derneğine verdi. AP taraftarı gazeteler tabii, olayı hemen istismara başladılar.

Bu çirkin iftira, devrimci gençliği daha çok birbirine kenetledi. Olay hakkında soruşturma açıldı. Ayrıca, TMTF aleyhine gerçek dışı yayın yapan gazetelerin de Basın Şe-

Faik Suad

Ulus Gazetesi, bir yıl içinde iki değerli mensubunu birden kaybetti: Aydın Nisari ve Faik Suad Bayramoğlu... Ankara gazetecilerinden, Ulusun fıkra yazarı Faik Suad, geçtiğimiz haftanın sonunda, âni bîr kalp krizi 'sonucu, hayata gözlerini yumdu. Yeni Gün ve Karagöz gazetelerinden sonra birkaç yıldânberi Ulusta fıkra yazarlığı yapmakta olan Faik Suadın bu beklenmedik ölümü, basın çevresinde büyük üzüntü yarattı. Faik Suad, mesleğin çilesini çekmiş bir gazeteciydi. Evliydi ve bir çocuğu vardı. Yazıları okunur, kendisi arkadaşları arasında sevilirdi. Rüzgârlı Sokak, bir çocuğunu daha kaybetti.

ref Divanına şikâyet edilmesi karar altına alındı.

Güldoğan ile Şavata boş "durmadılar ve TMTF'nin dış politika görüşünü tesbit edecek bir komisyon kurulması için bir önerge verdiler. Bundan murad. komisyona kendi adamlarını seçtirtmek ve Üniversite öğretim üyelerinin Amerikayı suçlayan bildirileriyle Ketencinin dış politika görüşlerim çürüten bir TMTF bildirisi çıkarmaktı! AP'nin bildiri kompleksi tepmişti.

Önerge kongrede kabul edildi ama Komisyona Şavatanın adayları yerine devrimcilerin adayları seçildiler. Böylece, oyun geri tepmiş oldu.

Bu haftanın sonunda bitmesi beklenen TMTF Kongresinde Samet Güldoğanın desteklediği grupun akıbeti eğer İktidar daha başka yollara başvurmazsa parlak görünmemektedir.

Sahnede bir aktör daha

İstanbulda gençlik teşekkülleri üzerinde bu oyunların döndürüldüğü sırada Ankarada da Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneğini ele geçirmek için AP taktikçileri aynı usûllerle faaliyete geçtiler.

Devrimci gençlerin elinde bulunan Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği seçimi yaklaştığında, AP'nin desteğiyle bir muhalefet grupunun meydana getirildiği görüldü. Kendilerine "Başak Grupu" adını takan bu grup birdenbire normalin üzerinde para harcamaya başladı. AP'nin seçim kampanyasını andıran bu bol paralı faaliyetin bir örneği, öğrencilere dağıtılmak üzere, üzerinde "Başak Grupu" yazılı binlerce adet, pahalı rozetin dağıtılmış olmasıdır. Bu kampanya için 50 bin liraya yalan para harcandığı tahmin edilmektedir. Kulis, AP'li milletvekillerinin de katılmasıyla en pahalı kokteyl salonlarında yürütüldü. Bu grupun Öğrenci Derneği Başkan adayı ise -sıkı durunuz!- bir zamanlar Malatyada Ahmet Emin Yalmanı öldürmeğe teşebbüs eden Hüseyin Üzmezdir!.. Ancak, birkaç gün önce Derneğin seçimi ertelenmiş ve AP'li oyunbazların hevesi şimdilik kursaklarında kalmıştır.

Sanayi

Dış pazar bulan mamüller

İhraç mallarımız arasına sınaî mamüllerin de girmesi için -ki bunu, beş yıllık Kalkınma Plânı da öngörmektedir- yapılan çalışmalar meyvâlarını vermeğe başlamıştır. 1963 yılında Hükümet, özel sektörü ihracata teşvik etmek üzere, vergi iadesini kabul etmişti. Bu tedbirden olumlu sonuç alınmış ve sınaî mamüller ihracatında, 1963'e kıyasla, 1964 de % 80 bir artış kaydedilmişti.

Bu yıl ise, sınai mal ihracatı daha da artmış bulunmaktadır. 1964 yılında 8 milyon liralık mal ihraç edilmişken, 1965'in ilk sekiz ayında bu miktar 10 milyon liraya ulaşmıştır.

Meselâ, madeni mamullerin ihracı konusunda yapılan çalışmalar iyi sonuçlanmış, Zincir ve İğne Sanayii, E.C.A. Pres Döküm Sanayii ve Makine Tarım A.Ş., mamüllerini yurt dışına satmayı başarmışlardır. E.C.A. Pres Döküm Sanayii Avusturya ve Almanyaya beteri sıhhî tesisat, Makina Tarım A.Ş. ise Amerikaya matkap ucu ihraç etmektedir.

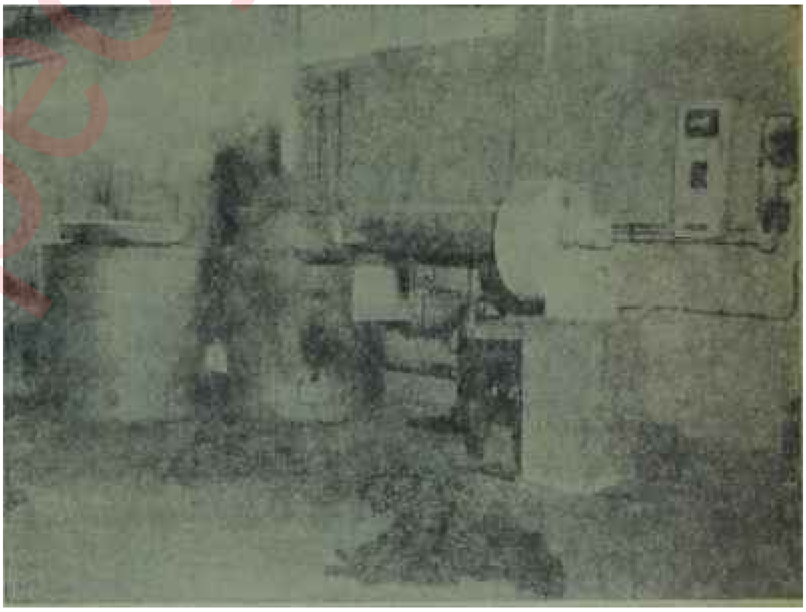
Bu alanda en verimli çalışmaları yapan Zincir ve İğne Sanayii ise dışarıya patinaj zinciri satmaktadır. Orta Doğu ve Balkanlarda, patinaj zinciri fabrikası bulunmadığını dikkate alan Zincir ve İğne Sanayii, çalışmalarını bu bölgelere teksif etmiştir. İlk olarak Yunanistana bir parti mal verilmiş, fakat sonraları bu alışveriş, her iki memleket arasındaki siyasî gerginlik sebebiyle, durmuştur.

Zincir ve İğne Sanayiinin Orta Doğuya ihracatı İranla başlamıştır. İlk olarak 14 bin dolar kıymetinde 21 tonluk bir parti patinaj zinciri ihraç edilmiştir. Gelecek yıl İrana 50 bin dolarlık mal ihracı beklenmektedir. Patinaj zincirini Çekoslovakyadan ithal etmekte olan Romanya ile de temaslar başlamıştır.

Zincir ve İğne Sanayii yöneticileri, Ordu ve Karayolları dahil olmak üzere, iç piyasanın ihtiyacını karşıladıktan sonra, dış piyasaya da satış yapabilecek şekilde, üretimi arttırmayı, böylece memlekete döviz sağlamayı düşünmektedirler

1951 yılında kurulan Zincir ve İğne Sanayii Fabrikasının mamülleri bugün, dış piyasada, diğer büyük sanayi memleketlerinin mallarıyla boy ölçüşecek bir duruma gelmiştir. Zincir ve İğne Sanayii, kırtasiye malzemesi ihracatı için de Afrika ülkeleriyle temas halindedir.

Ortak Pazara henüz tam olarak girilmeden dış piyasalara yerleşmeye çalışan sanayi müesseselerimiz böylece, büyük bir merhaleyi aşmış olacaklardır.

Zincir ve İğne Sanayiinin faaliyeti
El işleyince, dil övünür...

SOSYAL HAYAT

Gülbenkyan

Petrol Kralı

Gülbenkyanla ilk buluştuğum sabah, Londra müstesna günlerinden birini yaşıyordu. Masmavi gökyüzünde güneş pırıl pırıl parlamaktaydı. Londra için bunun ne kadar mühim bir şey olduğunu bilenler, şehrin geniş caddelerinin, yeşil parklarının açık havada ne kadar güzel göründüğünü tahinin ederler. Mülakat sırasında resimlerimizi çekecek arkadaşımla beraber Londranın meşhur Ritz Otelinin ilerisindeki bir binanın Önünde durduk: Hususi dairelerin bulunduğu büyük bir apartman bloku... İsmi "Arlington House". Geniş, çıplak bir antreden girdik. Hemen solda, bir kapının üzerinde süslü harflerle "Caprice" yazıyor. Ritz Oteline bağlı bir lokanta. Onu geçip, sola saptık. Bir hücrenin içinde oturan kapıcı, kimi görmek istediğimizi, randevumuz olup olmadığını sordu. Söyledik. Yolu tarif etti Uzun koridorun sonuna kadar yürüdük. Karşımıza bir kapı çıktı. Küçücük bir asansör. En üst düğmeye bastık. Durunca, kendimizi iki kişinin zor sığdığı minnacık bir antrede bulduk. Sağda, stil bir masanın üzerinde çerçeveli bir karikatür asılı: Savoy Otelinin önünde efsanevî Gülbenkyan, gözünde monoklü, yakasında orkidesi, elleri arkasında, pürciddiyet, tekerlekli paten kayıyor! Resmin altında, tanınmış ingiliz karikatüristi Giles'ın imzası var.

Zile bastık, kapı açıldı. Duvarları seyrek gri desenli bir holdeyiz. Solda açık bir kapıdan loş bir yemek odası görünüyor. Gri ve nefti renkler hâkim. Eşyalar kabartma kadife kaplı. Masada sekiz, on kişi zor oturur. Uşak bize yol gösterdi, fakat ancak bir-iki adım atabildik. Sağdaki bir odanın kapısı açıldı ve evsahibimiz göründü.

Resimlerinden hepimizin **çok** iyi tanıdığı, saçı-sakalı gür, itinalı kaşları havada, güler yüzlü "Petrol Kralı" karşımızda...

Samimiyetle elini uzattı, türkçe:
"— Hoş geldiniz, hanımefendi, nasılsınız?" dedi.

Beraberce salona girdik.İçerde bizi hanımı bekliyordu. Tanıştık. Gülbenkyan gene türkçe:

"— Buyurun, oturun" diyerek bana bir kanapede yer gösterdi Kendisi de yanındaki koltuğa oturdu. Bayan Gülbenkyan ile arkadaşım karşıya, şöminenin yanma geçtiler.

Mor orkideli "Sevimli İhtiyar" ***E***vsahibim ortadan uzun boylu, geniş yapılı. Çok dinç görünüyor. Saçı, sakalı, bıyığı kırlaşmış, fakat gür kaşları simsiyah. Üzerinde lâcivert çizgili, kruvaze bir elbise var. Geniş kravatı aynı renk, beyaz noktalı. Yakasına mor bir orkide takmış. Kıllı yüzünde zekâ dolu gözleri parlıyor. Bol el hareketleri ve sırasına göre muzip, alaylı bakışları ile konuşuyor, meramını anlatı yor. Kendisine:

"— Ne güzel türkçe biliyorsunuz!." dedim.

Ellerini kaldırarak itiraz etti:

"— Yok, yok.."

Sonra ingilizceye çevirdi:

"— Maalesef unuttum. Halbuki çocuk iken evde hep konuşulurdu. Artık pratiğim kalmadı. Gazeteleri okumağa çalışıyorum. Tabii en çok benimle alâkalı pasajları... Hepsini anlamıyorum ama, lehte mi, aleyhte mi, onu tahmin edebiliyorum."

Devam etti:

Gülbenkyân Londrada eşi ve Özden Toker ile
Tazelenen hatıralar

"— Türk gazeteleri benden 'Sevimli İhtiyar' diye bahsediyorlar.'

Ellerini tevekkülle iki yana açtı, sesi mahzunlaştı.

"— İhtiyar olduğumu artık kabule mecburum, 70 yaşına geldim."

Ama, gözlerinde muzip bir parıltı belirdi:

"— Sevimli miyim, değil miyim, onu bilemiyorum. Buna sizin karar vermeniz lâzım."

Gülüştük.

Ona. babam için de artık aynı tâbirleri kullandıklarını söyledim. Yerinden fırladı, elime sarıldı:

"— Bu, benim, için büyük iltifat" dedi.

Milyoner Gülbenkyanlar
Ferahlığı yalnızlıkta bulanlar

Sohbetimiz bu minval üzere devam etti. Konuşması çok nükteli, hazırcevap bir adam. Yanındakilere takılmaktan hoşlanıyor. Konuşurken bol hikâye anlatıyor.

Otel hayatından bıkınca

Bir-iki dakika hal-hatır soruldu, havadan bahsedildi. Bu arada etrafımı gözden geçirdim. Hem salon, hem yazıhane yerine geçen bir odadayız. Büyük sayılmaz. Yeşil ve hardal rengi rahat koltuklarla döşenmiş. Sağ duvar bir uçtan bir uca iran gravürleri ile kaplı. Şöminenin yanında duvara gömülü bir akvaryum var. Bir de küçük kitaplık... Sol köşede ise yazı masası duruyor. Üzeri kâğıtlarla dolu. Arkadan küçük bir balkona çıkılıyor. Bizdeki zenginlerin meraklı oldukları stil eşyadan, antika biblolardan eser yok. İçine gömüldüğümüz koltuklardan ışıklandırma tertibatına, ayak taburelerinden masadaki puro, pipo kutularına kadar herşey insanı, bilhassa evin erkeğini rahat ettirmek, dinlendirmek için düşünülmüş.

Bir ara Bayan Gülbenkyan kalktı, sigara ikram etti. İçmediğimi söyledim. Sigaraların üzerinde ayyıldız işareti var. Evsahibimiz piposunu yaktı. Londrada ev sıkıntısından bahsediliyordu. Bayan Gülbenkyan lâfa karıştı:

'— Bu daire için iki buçuk sene beklemeğe mecbur kaldık."

Kocası hemen sözünü kesti:

"— Doğrusunu' söylesene!.. Beni elden kaçırmamak için buraya razı oldun."

Sonra hikâyesini anlattı.

Eskiden Ritz Otelinde kalıyorlarmış. Fakat birgün gelmiş, Gülbenkyan otel hayatından bıkmış. Londranın civarında bir sayfiye evleri var. "Şehirde de başımızı sokacak bir yerimiz olsun" demiş. Bu sözüne hanımı itiraz etmiş, "Ben iki evle başa çıkamam, sayfiye evi bize yeter" demiş. Gülbenkyan sesini çıkarmamış, fakat birkaç gün sonra bir davette Fransız Büyük Elçisinin eşi Madame Chauvel'e dert yanmış. O da fransız hazırcevaplılığı ile "Azizim Gülbenkyan, ne için canını üzüyorsun? İki eve iki hanım bulursun, mesele kalmaz ' demiş. Evsahibim karısına bakarak ilâve etti:

"— Eşim bunu duyunca hemen kollarını sıvadı, ne yapıp yapıp bu daireyi buldu. İçinde başka bir kiracı oturuyordu. Minnet, rica para etmedi. İnatçı kadın çıkmak istemiyordu. Sonunda karım baktı başka çare yok, onu öldürdü ve biz içeriye taşındık?.."

Bayan Gülbenkyan "ona bakmayın" der gibi mütebessim, kafasını salladı ve bana ev hakkında izahat verdi. Beş yatak odası varmış.İçinde bulunduğumuz salondan başka, yemek odası ve bir. de Gülbenkyanın kâtibesinin çalıştığı ofis.

Küçük balkona çıktık. Etrafta solmuş sardunyalar var. Evsahibem özür diledi. Uzakta Hilton Oteli ve Green Park görünüyor. Yerimize döndük. Akvaryumu Bayan Gülbenkyan akıl etmiş:

"— Balıkların insan üzerinde çok dinlendirici bir tesiri var. Kocam buraya gelmeden-evvel çok daha asabi idi" diyor.

Salonun sol duvarına bir iran minyatürünü büyütüp, resmini yaptırmışlar. Odanın renklerine uyacak şekilde de boyatmışlar.

Buckingham Sarayında

Nazik evsahibimle- bu resimleri inceliyorduk. Diplomatik kariyeri hatırıma geldi:

"— Mr. Gülbenkyan, kaç senedir Buckingham Sarayına gidiyorsunuz?" diye sordum.

Bana döndü:

"— Bunu sormanız garip. Geçenlerde İngiltere Kraliçesi majeste Elizabeth'in aklına da aynı sual geldi. Kendisine, neredeyse kırk se-

nedir, daha doğrusu onun doğum tarihi olan 1926'danberi geldiğimi söyleyince pek hoşuna gitti. Lütfetti, alâkadar oldu. Arada bir fark görüp görmediğimi öğrenmek istedi. Ona, ilk ziyaretimde başımdan geçen bir hikâyeyi anlattım" dedi.

Gülbenkyan diplomatik hayata o tarihte atılmış. Zaten babası birkaç senedir Paristeki İran Elçiliğinde ticarî müşavirlik yapıyormuş. Oğlu da Londradaki Elçilikte aynı vazifeyi almış. O zamanki misyon şefi, aile dostları bir ermeniymiş. Krala ilk takdim edileceği gün Elçi, genç Nubarı yanına alıp, Saraya götürmüş. Kapıda, kıyafetinde bir aksaklık olmasın diye tepeden tırnağa gözden geçirmiş. Felâket, Gülbenkyan beyaz eldiven giymeyi unutmuş!..Tecrübeli diplomat, "Alınan, çabuk eve dön ve eline bir beyaz eldiven geçir. Kraliyet Protokol Müdürü seni bu halde katiyen taht salonuna sokmaz. O geri çevireceğine, sen git eksiğini tamamla, gel" demiş.

Genç Nubar fena halde bozulmuş. Fakat orada bekleşen kalabalığın meraklı nazarları arasında tersyüzü dönmekten başka çare bulamamış.

O devirde Saraya gelen bütün hanımlar kuyruklu elbise giyerlermiş. Başlarına da muhakkak taç ve üç beyaz tüy takarlarmış. Kral ailesi geçerken hanımlar diz çökünce tüylerin sallanışı ve kıymetli taşların parıldayışı çok zevkli bir manzara teşkil edermiş;

Nubar tam zamanında yetişmiş, diğer Elçilik erkânı ile salonda yerini almış. Biraz sonra Kral V. George ve Kraliçe Mary içeri girmişler. Önlerinde büyük mabeyinci, elinde beyaz asası, geri geri yürüyerek yol açıyormuş.

Kral ailesi tahtın yanında yerlerini aldıktan sonra Kordiplomatik takdim olunmuş. Sefaret mensupları arasında ismi okununca genç Nubar da ilerlemiş ve önce Kralın, sonra Kraliçenin önünde yarı beline kadar eğilerek, majestelerini selâmlamış. Bundan sonra Gülbenkyan seneler boyunca Buckingham Sarayına birçok defalar gitmiş. V. George'dan sonra VI. George ve II. Elizabeth'e aynı merasimle takdim olunmuş.

Kraliçe Elizabeth'in sualine karşılık Gülbenkyanın işaret ettiği en büyük değişiklik beyaz eldiven hususunda olmuş. Artık protokol buna dikkat etmiyormuş. Tuhaf bir tesadüf, aynı gün Saraya gelince, vestiyere uğrayan Gülbenkyan, paltosunu, ipek şapkasını, eşarbını ve bastonunu bırakmış. Oradaki uşak "Eldivenlerinizi de alayım, Sir" demesin mi! Gülbenkyan irkilmiş. "Eldivenlerimi bırakmak mı? Asla! Beni onlardan hiç bir kuvvet ayıramaz" demiş.

Gülbenkyan:

"— Kraliçeye, senelerce evvel aldığım dersi hâlâ unutmadım. Kim ne yaparsa yapsın, ben Majeste, huzurunuza daima beyaz eldivenlerimle çıkarım, dedim" diyerek güldü.

Gülbenkyan koltuğunda en keyifli pozunda
"..yak çubuğunu, keyfini ara!"

Kalkınma

Açık bononun muzipliği

Geçtiğimiz haftanın olayları, Başbakan Demirelle onu Muhteşem Süleyman olarak görme ve gösterme eğilimindekiler arasında kolay kolay köprü kurulamıyacağını açıkça göstermiştir. Gerçekten de, seçim öncesinde herkese, her sosyal, grupa mavi boncuk dağıtan Demirel ve AP'liler, şimdi, pirincin taşını ayıklamakla meşgul bulunmaktadırlar.

Az gelişmiş bir ülke diye tescil edilmiş olan Türkiyede, her bakımdan ezilmiş, umutsuzluğun kapısında çırpınan halkın duygusal yanlarını istismar ederek iktidara gelen AP ve onun başı Demirel, dünyada, borcu gırtlağını geçen üç ülkeden biri sayılan Türkiyenin ana dâvaları karşısında "müreffeh" tavırlar takınmakta, âdeta kuş dili ile şarkı söylemektedir. Bundan sadece on yıl önceki istatistiklerde Türkiyelin gerisinde bulunan ülkeler, şimdi Türkiyenin önünde gitmektedirler. AP İktidarı ise hâlâ, dar bir zümre ile haşırneşir olmuş halde, "Müreffeh Türkiye" nakaratına devam etmektedir.

Gelişmemişlikten kurtulmanın temel şartları, hemen hemen her ilkede aynıdır. Bu şartlar, solun veya sağın tekelinden çıkmış, bilimin ortak doğruları haline gelmiştir.

Geçenki Bakanlar - Özel Sektör toplantısının yankıları hâlâ devam itmektedir. Bu toplantıda yapılan konuşmalar, tarafların eşit haklara sahip olduğu müzakere âdabını bile aşmamıştır. Özel sektör, Bakanlardan rahatça hesap sormuş, iş adamları Bakanlara hitaben yaptıkları konuşmalarda "Sevgili Bakanımız, falanca tasarıyı bir de biz görsek de.." şeklinde konuşabilin işlerdir. Hattâ bazı tacirlerin, merdiven önlerinde Bakanların sutlarını sıvazladıkları bile gözden kaçmamıştır. Bakanları azarlar gibi konuşanlar da olmuştur. Bu tutum, Demirelin kızmasına yol açmıştır. Kendisine bile sert bir dille hitap edilmek istenen Başbakan Demirel, Özel sektör erbabının bu nezaketsiz davranışı karşısında, "Benim işim var. Arkadaşlarım buradalar, onlara söylersiniz" demek zorunda kalmıştır.

Garip benzerlikler

Toplantıda. Özel sektör tarafından ileri sürülen isteklerle ünlü BİAC Raporunda ileri sürülen görüşler arasında nedense büyük benzerlikler vardır. Meselâ plân ve yıllık programların hazırlıklarında özel sektöre yetki tanınması, özel ihtisas komisyonlarında mütalea alınması ile yetinilmeyip "nihaî kararlarda özel sektör kuruluşları ile işbirliği yapılması" lüzumu, dış yardımların özel sektöre yöneltilmesi gibi hususlar BİAC Raporunda da yer almıştır. Hattâ, plân hazırlıklarında söz sahibi olabilecek bir özel sektörün arkasında yabancı özel sermayenin yer alacağı da ihsas ettirilmiştir. Denilebilir ki, ünlü raporun istediğiyle bizim özel sektörün istediği arasında pek bir fark yoktur.

Son ayın olayları içinde yer alan Konsorsiyom ve OECD çevrelerinin bu mahiyetteki istekleri fazla sivri kaçmış, dikkatleri çekmiş, sert tepkiler karşısında bu çevreler Plâncılara defalarca söz vermek zorunda kalmışlardır. Ama şimdi tıpkı BİAC Raporunun hazırlanmasında yapılan işbirliğine benzer bir işbirliğiyle- dışardaki özel sermayenin, uluslararası tröstlerin sözcülüğü, raporun hazırlanmasındaki ortaklardan bir diğeri tarafından yapılmaktadır. Bu sözcülük işi, "aklı başında yerli ve yabancı uzmanların utanç duymadan adından bahsedemedikleri" bir raporun şartlarını gerçekleştirmek için, bizim özel sektörümüze düşmüştür!

Toplantıyı izleyenler, bu hale bakıp üzülmekten başka bir şey yapamadılar.

Ama ne var ki,,özel sektör yetkililerinden Odalar Birliği Genel Başkanı Sırrı Enver Baturun, "İsteklerinizin bazıları, meselâ plân, program hazırlıkları, devletin kefil olduğu, devletin prestijine karşılık açılan konsorsiyom kredilerinden yararlanmak istemeniz gibi olanları biraz aşırı bulunmaktadır. Ne dersiniz?" sorusuna verdiği cevap, bütün olan bitenlere tuz-biber ekti. Batur, çok haklı olarak, "Bu bir sistem meselesidir. Biz bunları CHP'den istemedik. Demirel, ben özel teşebbüscüyüm, ben türk müteşebbisine değer vereceğim, demeseydi, ben de kalkar, beni şuraya da alın, buraya da alın, demezdim" demiştir.

Yani, seçimleri kazanmaktan başka bir şey düşünmeyen Demire!, özel sektöre açık bono vermiştir.

Şimdi özel sektör bu açık bonoya istediği; rakamı yazacağı umudundadır.

Ayak mı, yorgan mı?

Memleketin kalkınması için sağlam, fakat zor, zahmetli yola girmek istemeyen AP Hükümeti, bütün bağlılık sözlerine rağmen, Plânı da kuşa çevirmiştir, AP'nin, iktidar hayatının daha ikinci ayında Bütçe ile Plânın yıllık programı arasındaki önceliği bozması, "Pilâv" hikâyesinin yine hatırlanmasına yol açmıştır.

Plâncılar durumdan üzgündürler. Plânlama tekniğinin ayakla yorgan arasındaki kesin bir tercihi gerektirdiğini belirten Plâncılar, "Yorgana göre ayak uzatılması gerektiği hep söylenegelmiştir.Ama toplum ayaklarını yorganına göre uzatamaz. Yorgana göre ayaklarını büzen toplumlar birgün yorgan kavgasına girişebilirler. Kaldı ki, insanların bile ayaklarına uygun yorgan-bulmaları, edinmeleri, bunun için daha çok çalışmaları, kazanmaları çağanızın düşüncesine daha uygundur. İhtiyaçları su yüzüne çıkmaya başlayan Türkiyede Plânın en büyük yaran, bu ihtiyaçlar arasında önemine ve haklılığına göre bir sıralandırma yapmak, eldeki imkânları, bu ihtiyaçların makul bir derecede karşılanması için, bir yerde zorlamaktan çekinmemek olacaktı.. Ama şimdi, tutulan yol, a yağa uygun yorgan yaratmak yerine, yorgan yetmese, milyonlarca insanın ayağı ayazda kalsa da, yorgam zorlamamak, bu yorganla yetinmektir" demektedirler.

j Gerçekten de, bugün tutulan yol, bu Yorgan - Ayak hikayesiyle anlatılan yoldur. Plânda kabul edilen esaslara göre, 1966 Programında ihtiyaçlar, varılmak istenen noktalar tespit edilmiş, imkânların envanteri yapılmış, açığın kapatılması için sosyal adaleti zedelemiyecek şekilde alınabilecek tedbirler gösterilmiştir. Fakat AP Hükümeti, Programı birçok yerlerinde değiştirmiş, bununla da yetinmeyip Bütçeyi Programa göre değil, Programı Bütçeye göre ayarlamayı, daha işin başında tercih etmiştir. Bütçe açık vermiş veya vermemiş, Plân üzerindeki bu oyun yanında artık Bütçe açığının hiçbir önemi kalmamıştır. Bu yol, plâna ve plân devrine rağmen, pilâv"ın resmen galebe çaldığı bir yeni devreye varacaktır. Bu yol, memleketin de, iktidarların da meseleler ve ihtiyaçlar karşısında kazanmış bulundukları barışçı çözüm yollarının hayatiyeti için ciddi bir tehlike getirmektedir.

Bütçenin 2.7 milyarlık açığının kapatılması için yapılan hesaplara AP'li ilgililer bile inanmamaktadırlar. Kapı arkalarında yapılan konuşmalarla resmî açıklamalar arasında büyük farklar görülmektedir. Hükümet, iktisadi devlet kuruluşlarının 605 milyon liralık bütçe yüklerinden kurtulmak için, bunları genel bütçenin dışında tutmuş, "Bunlar başlarının çaresine baksınlar. Zam da yapsalar, ben yaptırmadım ya, kendileri yaptı. Devletçiliğin belâsı" deyip, işin içinden sıyrılmanın hesaplarını yapmağa koyulmuştur. Hayali bir takım indirmeler ve şişirmelerle, giderlerle gelirler arasında denklik kurulmaya çalışılmıştır. Plâncılara verilen sözler tutulmamıştır. Yapılacakmış gibi görünen ,işler yapılmayacak, yıl sonuna doğru çabuk sonuç veren, sanayi dışı yatırımlar, küçük sanayinin kredileri arttırılarak, ekonomi, kısa devreli de olsa, ayakta tutulmaya çalışılacaktır. Bu yanlış yol, Türkiyenin, yeni yeni kazanmaya başladığı ekonomik gücünü kaybetmesine sebep olacak, dış yardımlara olan ihtiyaç artacak, ne kadar ağır şartlarla olursa olsun, tıpkı Menderes zamanında olduğu gibi, dış kredi için, şimdiden kuyrukta bekler gözüken madenlerimiz, sahillerimiz heder, edilecektir.

Çıkmaz sokakta

Devletin dış borçları 22 milyar lira, iç borçları 16.5 milyar lira olmuştur. Türk lirası ile ödenen dış borçlara fakir Türkiye yüzde 50 faiz ödemiş olacaktır. Dövizle . ödenen ödeme şartı ağır- borçlara ise en az yüzde 20 faiz ödenmektedir. Dış borçlar son dokuz ayda 20 milyar daha artmıştır. Borçların faizlerini bile ödeyemez hale düşen Türkiye, seri halde ertelemelere başlamıştır.İçerde tasarruf bonoları ile 2 milyar 143 milyon lira borçlanan devlet, bu borçlar için tam yüzde 55 faiz ödemek zorundadır.

İhtiyaç içinde bulunan devlet, .resmi belgelerde adı geçen sosyal adalete, rağmen, bütün yükü dargelirlilere yükleyen bu mekanizmayı değiştiremeyen iktidarlar yüzünden, gözünün önünde bir soygun olayına bile seyirci kalmaktadır. Tasarruf bonosu simsarları 100 liraya 300 liralık tasarruf bonosu alabilmektedirler. 100 liralık bonoya ödenecek faiz 55 lira olduğuna göre, ihtiyaç içinde olanlardan kesilen bonoları toplayan açıkgözlerin birkaç yıl içindeki kazançları 100 lirada 365 liraya ulaşmaktadır. Bunun adına da herhalde, tefecilikten başka birşey denilemez.

Bu bir avuç gerçek bile, AP iktidarının girdiği çıkmazı apaçık ortaya koymaktadır. AP Hükümetinin, kendisini iktidara getiren çevrelerin çıkarlarıyla memleketin gerçek meseleleri arasında yapacağı tercih sadece milletin kaderini değil, aynı zamanda AP'nin de kaderini çok yakından ilgilendirmektedir. Demirciden "Hazineler bağışlayan Süleyman" yaratmağa çalışan özel sektörün başarısı, memleket için en büyük felâket olacaktır.

Saatte bir buçuk milyon kilometre

Bize kimse yetişemez.

Geçen yıl, 14 milyar yolcu/kilometrelik uçuş yaptık. Bu, saatte bir buçuk milyon kilometre demektir. Taşıdığımız yolcu sayısı ise, 5 milyon 250 bindir ki hiçbir havayolu bu rakama yaklaşamamıştır... Bugünkü durumumuz. **1965'de** neticenin daha da parlak olacağını gösteriyor.

Bu yıl 50 milyonuncu yolcumuzu taşıdık. Nereye giderlerse gitsinler, PANAM yolcuları, seferlerin çok gelişmiş, seyahatin çok kolaylaşmış olduğunu görecekler-dir. Evvelce gidilemiyen yerlere dahi bugün muntazam seferimiz vardır. Bizimle kilometresi 25 kuruş gibi cüzi bir ücretle **128** şehir, 87 memleket ve 6 kıtadan herhangi birine gidebilir; dilediğiniz gün, Doğu ve Batı yönlerinden bir dünya turuna başlıyabilirsiniz.

Esasen hangi **yönden** ele alırsanız alınız, dünyanın en tecrübeli **havayolu** **yalnız** bir tanedir.

Dünyanın en tecrübeli havayolu

Atlantikte Birinci Pasifikte Birinci Latin Amerikada Birinci Dünya Turunda Birinci

PAN AM

Sovyetler

İhtiyar satıcının sonu

Geride bıraktığımız Perşembe günü, Kremlinin kalın duvarları arkasında toplanan Yüksek Sovyet Konseyinde, ihtiyar politikacı Mikoyan söz alıp da artık devlet başkanlığı görevinden çekilmek istediğini açıkladığı zaman, toplantının yapıldığı koca salonda sinek uçsa kanadının sesi duyulabilirdi. Bu açıklamayı duyanlar, önce, Mikoyanın işbaşından uzaklaşmasını neye yoracaklarını bilemediler. Gerçi yetmişlik devlet başkam artık yaşlandığım, sağlık durumunun iyi olmadığını, bir kenara çekilip dinlenmek için görevinden ayrılmak istediğini söylüyordu ama, şimdiye kadar, ilâhların gazabına uğrayıp da işbaşından çekilmek zorunda kalanların pek çoğu da böyle konuşmamışlar mıydı? Onun için, olup bitenleri iyice anlamadan, kimse Mikoyanı alkışlamaya cesaret edemedi.

Fakat kürsüye biraz sonra Sovyet Komünist Partisi Birinci Sekreteri Brejnev çıkınca, durum değişiverdi. Brejnev, Mikoyanın Sovyetler Birliğine yaptığı hizmetleri teker teker övmeye başlayınca, ihtiyar politikacının gerçekten yaşı ve sağlık durumu yüzünden işbaşından ayrıldığı anlaşıldı. Zaten, geçen ayın sonlarına doğru yetmiş yaşına giren Mikoyanın bir süredir işbaşından ayrılmak ve bir kenara çekilerek hatıralarını yazmak istediği biliniyordu ama, bütün bunlar bir söylentiden öteye gitmediği için kimse ihtiyar satıcının sonunun ne zaman geleceğini tam olarak kestiremiyordu. Ama mademki şimdi Brejnev yoldaş bu şerefli sonun geldiğini bildiriyordu, o halde artık eski devlet başkanına güzel bir uğurlama töreni yapılabilirdi. Nitekim, daha Brejnevin konuşması sona ermeden salonda bir alkış tufanıdır koptu ve Mikoyanın yanında oturanlar, hayattaki son bolşeviklerden biri olan bu ihtiyar ermeninin gözlerinden iki damla yaşın • sızdığını gördüler.

Her devrin adamı

Batılı gözlemcilerin çoğu, Mikoyanı, Sovyetler Birliğinin en başarılı satıcılarından biri olarak tanırlar. Gerçekten, daha 1922 yılında Komünist Partisi Merkez Komitesine giren Mikoyan, o zamandan bu yana, Sovyet Rusyanın iç ve dış ticaret meselelerini en iyi bilen insan olarak belirmiştir. S talin, içerde komünist düzeni yerleştirmeye çalışırken, ekonomik durumun düzenlenmesini de Mikoyanın eline bırakmıştı. Ötedenberi üretim malları kadar tüketim mallarına da önem verilmesini savunan Mikoyan. başlangıçta bu görüşüne pek taraflar bulamadığı halde, en güç ekonomik buhranlarda bile, halka gelecekteki bolluğun hikâyesini anlatmayı en iyi beceren politikacılardan biri olmuştur.

Mikoyan, Stalinin ölümünden sonra Kremlindeki kodamanlar arasında patlak veren iktidar kavgasından hiç zarar görmeden çıkmış, Hrutçof devrinde de - gene başta kalmasını bilmiştir. Stalin, 1953 yılında öldüğü zaman, geride sekiz kodaman komünist bırakmıştı. 1957 yılı ortalarında kavganın ilk raundu başlamış ve önce Beria, sonra da Malenkofla birlikte Molotof ve Kaganoviç safdışı edilmişlerdir. 1961 yılında Bulganin ve Voroşilov da parti aleyhtarlığı ile itham edilerek bir tarafa atılmışlar ve geriye ilk sekizden, yalnızca Hrutçof ile Mikoyan kalmıştır.

Mikoyan Hrutçof devrinde belki hayatının en parlak dönemini yaşamıştır. Tüketim malları konusunda Hrutçofu kendi görüşüne kazanmış,

buna karşılık Hrutçof da Mikoyanı bütün dikenli milletlerarası sorunlarda iyi bir pazarlıkçı olarak kullanmıştır. Mikoyanın Birleşik Amerikaya yaptığı yolculuk Doğu ile Batı arasındaki gevşemenin ilk tohumlarım attığı gibi, Küba buhranından sonra, Sovyetler Birliğinin komünist blok içindeki itibarım iade ile görevlendirilen gene Mikoyan olmuştur.

Mikoyan, 1964 Ekiminde Kremimde veniden kopan fırtınayı da sağ-salim atlatmıştır. Bilindiği gibi, 1957 yılından bu yana Sovyetler Birliğini tek elden yöneten Hrutçof, 1964 Ekiminde, parti içinde diktatörlüğe yönelmek suçuyla görevinden uzaklaştırılmıştır. Sonradan anlaşıldığına göre, Hrutçofu işbaşından uzaklaştırmak isteyenler, bunu ancak Mikoyanın kendilerinden yana durum almasıyla başarabilmişlerdir. Hrutçofun işbaşından uzaklaştırılmasından sonra, Stalinin mirasına konmak isteyen sekiz kodamandan tek arta kalan, Mikoyandır.

Şelepine ne oldu?

Geçen Perşembe günü Kremlinde koltuk değiştiren, sadece Mikoyan değildir. İhtiyar devlet başkanı işbaşından ayrılırken, Hrutçofun devrilmesinden sonra Sovyetler Birliğinin en kuvvetli adamlarından biri olarak beliren Podgorni, Mikoyanın yerine getirilmiş, Başbakan Yardımcısı Şelepin ise, partiiçi görevleriyle daha yakından ilgilenebilmek bahanesiyle, bu görevinden ayrılmıştır.

Podgorninin parti ikinci sekreterliğinden alınarak büyük ölçüde bir emeklilik koltuğu sayılan devlet başkanlığına getirilmesi, Batılı çevrelerde, Brejnevin en korkulu rakibini yanından uzaklaştırmak için çevirdiği bir dolap olarak kabul edilmektedir. Fakat bir zamanlar Brejnevin de bu koltukta oturduğu düşünülürse, Podgorninin ileride yeniden bir çıkış yapmaması için ortalıkta hiçbir neden yoktur. Nerede bulunursa bulunsun, Podgorni, adını kolay kolay listeden sildirecek türden bir politikacı değildir.

Şelepinin başına gelenleri yorumlamak daha zor görünüyor. Gerçekten, çok değil, bundan daha birkaç gün öncesine kadar Şelepin, Sovyetler Birliğinde geleceği en parlak politikacılardan biri olarak tanınıyordu. O kadar ki, Hrutçofun işbaşından uzaklaştırılmasından sonra hem parti prezidyumunda hem parti sekreterliğinde, hem de hükümette aynı zamanda görev alan tek insan, Şelepin olmuştur. Bilindiği gibi, parti prezidyumunda ve sekreterliğinde aynı zamanda görev almış bulunan diğer üç kişi, Brejnev, Suslov, Podgorni, hükümette değillerdi. Podgorni, şimdi sekreterlikteki görevinden ayrılmak durumundadır. Hükümet başkanı Kosigin ise, yalnızca prezidyum üyesidir.

Bu duruma bakılınca, Şelepinin başına gelenler, 46 yaşındaki bu genç adamın elinde toplanmış üçlü kudrete karşı yaşlıların bir tepkisi olarak görülebilir. O zaman, hükümetten uzaklaştırılması, Şelepinin yıldızını karartmak için hazırlanmış bir düzen sayılmalıdır. Fakat, eğer Şelepin gerçekten partiiçi görevlerle daha çok uğraşabilmek için hükümetten ayrılmışsa, o zaman yıldızı biraz daha parlayacak demektir. Hatırlanacağı gibi, Hrutçof da Stalinin ölümünden sonra "partiiçi görevlerle uğraşmak" üzere hükümetteki görevini bir tarafa bırakarak yalnızca parti mekanız masında çalışmağa başlamış, Brejnev de, 1964 Temmuzunda, gene aynı nedenle devlet başkanlığından ayrılarak parti sekretaryasına girmiştir. Şimdiye kadar kim "partiiçi görevler"le uğraşmak için yer değiştirse yukarıya doğru çıktığına göre, Şelepinin de görünüşteki gerilemeye rağmen kısa bir süre sonra yeniden ön plâna geçmesi, kimseyi şaşırtmamalıdır.

Şelepinin yıldızının parlaması, Sovyetler Birliğinde sert ve kuvvete inanan yeni bir kuşağın işbaşına gelmek üzere olduğunun yanıltmaz belirtisi sayılmalıdır. Şelepin, genç olmasına rağmen, şimdiye kadar çok önemli koltuklarda oturmuştur. Stalin devrinde Sovyet Komünist Gençlik Teşkilâtını (Komsomol), Hrutçof devrinde de gizli polisi (KOB) yönetmiştir. Yaradılış bakımından yeni fikirlere açık olmakla beraber, hırslı bir politikacı olmakla ve kuvvete dayanmayan bir devlet yönetiminin kimseyi hiçbir yere götürmeyeceğin e inanmakla ün kazanmıştır.

Eğer Şelepinin görevindeki değişiklik, bu genç adamın ileriye doğru gitmesi demekse, o zaman Kremlinde olup bitenleri hep bu açıdan değerlendirmek gerekir. Unutulmamalıdır ki, yaşlı Mikoyanın emekliliği, yumuşak yüzlü Podgorninin ikinci plâna atılması, sertlik taraftarı Şelepinin yer değiştirmesi, tam, Sovyet savunma giderlerinde yüzde 5 oranında bir arttırma yapıldığı günlere rastlamaktadır. Bu değişikliklerden birkaç gün önce, Sovyet yöneticilerinin konuşma tonu da birdenbire sertleşmiştir. Bütün bunlar, bir ingiliz gazetecisinin de dediği gibi, önümüzdeki kışın oldukça sıcak geçeceğini gösteren belirtilerdir.

Tüli'den haberler

Anlaşanlar buluşurlar

AP'liler öğle vakitleri Bekir Ustada buluşuyorlar. Lokantaya Yüksel Menderes seçmenleriyle, Ahmet İhsan Kırımlı arkadaşlarıyla, Saki Zorlu işadamlarıyla geliyorlar. Eski DP'lilerden Sıtkı Yırcalı ile yeni AP'liler arasında zaman zaman ilginç konuşmalar da oluyor. Eski DP'lilerden Celâl Yardımcı da geçende Ankaraya geldi, hattâ -bilindiği gibi- Büyük Millet Meclisine de gitti. Kendisiyle konuşanlar, Yassıada suçlularının politikadan' bıkmadıklarına karar verdiler. Zira Yardımcı öyle ateşli konuşuyor ki!.. Sıtkı Yırcalı o kadar ateşli sayılmaz, onun daha hesaplı bir konuşması var. Yüksel Menderesi görenler, ilk anda karar veremiyorlar, "politikadan hoşlanıyor mu, yoksa zorla politikaya sürüklendiği için bu işi ister istemez mi yapıyor" diye düşünüyorlar. Genç Menderes, güzel eşi ile başbaşa çıktığı yemeklerde daha mesut görünüyor da. .

Meriç Sümenin nikâh töreni
"Kuğunun sevinci"

Bir balerin evlendi

Devlet Balesinin "Primabalerin"i Meriç Sümen geçirdiğimiz hafta içinde evlendi. Nişanlısı -daha önce bu sayfada tanıtılmıştı- genç bir petrol mühendisi. Şimdi askerlik görevini yapıyor. Nikâhtaki tanığı, Muhafız Alayı Komutanı Albay İ. Hakkı Bayındır idi. Meriç Sümenin tanığı ise CHP Genel Başkanı İnönü. İnönüyü arkadaşlarının düğününde görmek, genç balerinleri çok heyecanlandırdı. Hepsi, etrafını sardılar. Eski Dışişleri Bakam Feridun Cemal Erkin, Sovyet Elçisi Rijov, Polonya Elçisi Gebert ve eşi, Dışişleri Protokol Genel Müdürü Halûk Kura ve eşi, İller Bankası Genel Müdürü Selâhattin Babüroğlu ve eşi, Ankaranın tanınmış doktorlarından Muzaffer Argun ve eşi, Devlet Balesinin yöneticilerinden Dudley Tomlinson, Konservatuar Bale öğretmenleri ve bale sanatçılarından büyük bir grup Meriç Sümen ve Şevket Güventürke "Bir yastıkta kocamalarını" dilediler. Arkadaşları şerefine bütün balerinler şıklaşmış, biraz daha güzelleşmişlerdi. Sahnedeki klâsik danslara karşılık, düğünde en yeni dansları yaptılar. Meriç Sümen, başını taçlayan gül goncaları, elbisesinin kollarına iliştirilmiş goncalarla âdeta gül gibi bir gelindi. Yarım duvağı allında yüzü heyecanla titriyor, nikâh masasında âdeta, "Kuğu Gölü"nün bir düğün sahnesini oynuyordu...

Protokol Genel Müdürü Haluk Kuranın eşi Lâle Kura da bu düğün kokteylinin güzel ve şık bir kadını olarak dikkati çekiyordu. Lâle Kura vaktiyle, küçük bir kızken balerin olmaya çok heveslenmiş, fakat bu mümkün olmamış. Meriç Sümenin arkadaşlarına, bu yarım kalan rüyasını anlatıyordu.

Düğünün şık kadınlarından biri de Sumru Argundu. Üzerinde Faizenin Kamelyan Kadın adlı elbisesi vardı.

Sefire şerefine

Nâzım Kalkavanın Boğazdaki yalısı, yerli filmcilerimizin vazgeçemediği bir köşedir. Birçok filmin birçok sahnesi burada çevriliyor. Filmcilerden vakit buldukça evsahibesi Nuyan Kalkavan da bu güzel yalıda dostlarını ağırlıyor. Meselâ geçirdiğimiz hafta, Kabil sefiresi Reşiha Vafi şerefine bir yemek verdi. Reşiha Vafi, Kabile gidişini geciktirdiği için, İstanbuldaki dostlarını görmeğe bol bol fırsat buluyor. Cemil Vafi bey bu konuda ne düşünüyor, bilinmez, fakat bazı çevreler soruyorlar, "Reşiha Vafi, Kabil sefiresi olmasaydı da bir Avrupa veya Amerika memleketinde sefire olsaydı İstanbulda kalışını bukadar uzatır mıydı acaba?" diyorlar. Dilin kemiği yok. Halbuki Madrid sefiresi Emel Esin de kocasının yanına henüz gitmedi, İstanbulda daha

kolay yazı yazıyormuş. Bir de, bekâr elçiler memleketimizi temsilde, bulundukları memlektteki çevrelerini genişletmekte güçlük çekerler denir!

Şâhâne bir kokteyl

Ankara sosyetesinde adı çok geçen kadınlardan Yasemin Tanbay, yeni evinde bir kokteyl verdi. Eh, kokteyl dediğin böyle olur!.. Bütün kadınlar şık ve güzeldi. Aralarında birkaç da büyük elçi vardı. Hoş bir kalabalıktı. Bol içki, iyi ikram ile Yasemin Tanbay evsahibelikten iyi not aldı. Sefirler arasında güzelliği ve zerafetiyle Fransız sefiresi De Juniac dikkati çekiyordu. Dışişlerinden Sadun Terem, Yalçın Kurtbay, Necdet İlci ve eşleri, Ankara Tekel Müdürü Melih Sağtür, Ticaret Bakanlığından Hikmet Pirinççioğlu ve eşleri, toplantının en neşeli grupunu teşkil ediyorlardı. Yüksel ve İpek Menderes kokteylden erken ayrılıp, Carmen operasını seyretmeğe gittiler. İpek Menderes siyah elbisesi, breitschwanz mantosuyla çok güzeldi.

Tanbaylar bir grup dostlarını kokteylden sonra da Süreyyaya davet ettiler ve geceyi nefis bir şekilde kapadılar.

Sazlı, sözlü, sesli gece

Arta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyalist Fikir Klübünün, geçtiğimiz hafta Cumartesi gecesi, Üniversite salonunda düzenlediği "Saz Şairleri Gecesi" çok güzel geçti. Salon tıklım tıklımdı. Takdim konuşmasını Kurthan yaptı ve en yaşlı saz şairi Ali İzzet Özkana bir buket verildi. Ali İzzetten sonra mikrofona sırasıyla Nesimi, Hüseyin Çırakman, Kul Hasan ve Âşık İhsani geldiler, çaldılar, söylediler, bol bol alkış topladılar. Dinleyiciler arasında bulunan ve program dışı mikrofona çağrılan Hasan Hüseyin ise birkaç şiirini okudu.

Özel basın kokteylli sergi

Ressam Muhip Özben, üçüncü resim sergisini, haftanın başında Pazartesi günü Ankarada, Fransız Kültür Merkezinde açtı. Sergi de düzenliydi, kokteyl de... Ancak, özel basın kokteyli olduğu halde, basın dışından da kimselerin bulunuşu gözden kaçmıyordu.

Açışı, saat 18.30'da, Kültür Merkezi Direktörü fransızca olarak yaptı ve türkçeye çevrildi.

Kokteylde birçok tanıdık yüz vardı. Meselâ Lâle Kura, eşi Halûk Kura, Munis Faik Ozansoy, Hamdi Konur, ressam Hakkı Torunoğlu, editör Remzi İnanç, Daniyal Eric, ressam Hüsnü Züber...

Sergi 28 Aralığa kadar açık kalacak.

Parayla değil, sırayla, değil mi ya?

Âlem yine ol âlem

"Bütçe görüşmeleri sırasında AP'li milletvekilleri çok güçlük çekeceğe benzer. Gece oturumlarında Ferruh Bozbeyli birçok arkadaşını bulamıyacak. Zira AP'liler, Gölbaşı gazinosuna, alaturka müziğin, oyunların havasına fena alıştılar. AP'nin gece toplantıları burada yapılıyor denilebilir. Hele Zeki Müren aşka gelip de masa üzerinde çiftetelliye başlayınca AP'lilerin neşesine diyecek yok. "Peki, AP'liler alaturkaya meraklı da, MP'liler değil mi?" denilirse, eh, başta Genel Başkanları olmak üzere onlar da sık sık buralarda arz-ı endam eyliyorlar tabiî... Bazı çevreler merak etmişler; araştırmışlar; Osman Bölükbaşı,' başta Behiye Aksoy, Nigâr Uluer, birçok şarkıcının söylediği şarkıları ezbere bildiği halde, şimdiye kadar hiç bir operaya gitmemiş. Yani irikıyım lider, müzikte de Batıya kapalı bir zat...

SERGİ — Türkây Sağbilin, 1965 yılı sonunda Sanatseverler Klübünde açtığı sergi büyük ilgi topladı. Figüratif çalışmakta olan Türkây Sağbil, yavaş yavaş empresiyonizme kaydığını ifade etmektedir. Sanatçının en ilginç tabloları, yumuşak yüzlü çocuk portreleridir. Bilhassa "Baloncu Çocuk" ve "Bekleyiş" adlı eserleri pek ilgi gördü. Genç sanatçının bu, üçüncü sergisidir.

Biraz Londra havası

AP Manisa -milletvekili Neriman Ağaoğlu çoktandır pavyonlarda görünmüyordu. Biraz Londra havası almağa gitmiş, bir süre önce döndü. Bayan Ağaoğlu, bir zamanlar, pavyonlara falan İhsan Sabri Çağlayangil ile gelirdi. Bakanlık koltuğu karakedi gibi aralarına girince Neriman Ağaoğlu kavalye değiştirmek zorunda kaldı. Samet Ağaoğluna gelince, o böyle yerlerden hoşlanmıyor, evde oturup kitap yazıyormuş.

S i N E M A

A.B.D.

Zamana uyanlar

Öbür söz ve düşünce alanlarındaki serbestlik ile sinema alanında uygulanan yasaklar karşıkarşıya getirilince dünyanın en geri, en sıkı sinema sansürlerinden birinin Amerikan sansürü olduğu hemen göze çarpar.

İşin tuhaf yönü, yasaklar listesinden ibaret olan bu sansür tüzüğünün doğrudan doğruya Amerikan sinema endüstrisi tarafından meydana getirilmesi ye uygulanmasıdır. Ancak bu, gerçeğin yalnız bir parçasıdır ve insanı yanıltabilir. Aslında gerek bu yasaklar listesinin meydana getirilmesi, gerek endüstrinin bunu benimsemesi, gerek bu sıkı yasakların zaman zaman sadece kâğıt üzerinde kalıp uygulanmaması, bazan değişikliklere uğraması daha başka gerçeklere dayanmaktadır. Bunların başında. Amerikan sinemasındaki ahlâk hocalığı işini katoliklerin yapması gelmektedir. En katı katolik ahlâk anlayışına göre hazırlanmış olan bu yasaklar listesi, ilk ortaya atıldığı 1930'dan buyana, metinde ancak ufak - tefek değişiklikler olmasına rağmen, uygulamada çok büyük değişiklikler göstermiştir. Bu durum, endüstri ile katoliklerin karşılıklı olarak kuvvetlerini sınayıp taktik değiştirmelerine, her iki tarafın da zamana uyma zorunluğuna boyun eğmelerine uygun olarak gelişmiştir.

Vatikan sansürü

Katoliklerin sinema sansürü alanın da söz sahibi olmaları amerikan mevzuatındaki bir boşluktan ve bazı olaylardan yararlanmak fırsatını bulmalarıyla gerçekleşmiştir. Boşluk, Amerikada bir federal sinema sansürünün, yani Birleşik Amerikayı meydana getiren bütün eyaletlerde uygulanan tek bir sansürün olmayışıydı. Amerikanın yalnız beş eyaletinde devlet sansürü vardı, geri kalan eyaletlerde de belediye sansürleri yer almaktaydı. Bütün bu sansürler birbirinden büyük farklar gösteriyordu.Öyle ki, bazı eyaletlerde serbestçe gösterilen film, öbürlerinde yasaklanabiliyordu. Olaylar ise, Amerikan sinemasının doğuş yıllarında Hollywood'da patlak veren bazı skandallerin, yıldızların dedikodulu yaşayışlarının basında mübalâğalı bir şekilde ele alınıp, kamuoyuna sunulmasıyla meydana gelen tepkilerin sonucuydu. Amerikan sinema endüstrisi, tam hızını almağa başladığı sırada iki yönden karşılaştığı bu baskı karşısında kendine çekidüzen vermek zorunluğunu duydu ve amerikan yapımcıları bir araya gelerek 1922 de bugün "Motion Picture Association of America - Amerika Sinema Birliği" (MPAA) adını taşıyan derneği kurdular. O zaman kamuoyunu yatıştırmak için filmlerin çevrilmesinde uyulması gereken bazı ahlâki ilkelerin yer aldığı kısa bir tüzük de yayımlandı, ama sinemacılar yine bildiklerini okuyorlardı. Katolik kilisesi ise işin peşini bırakmadı.

1929'da doğrudan doğruya Vatikanın teşebbüsüyle Amerikan sinemasını "zabt-ü rabt" altına almak için harekete geçildi. Rahip Daniel A. Lord, Rahip F. J. Dineen ve bir sinema meslek dergisini, yöneten Martin Ouigley, "Production Code - Yapım Tüzüğü" diye adlandırılan ama daha çok "Ahlâk Tüzüğü" "Hays Tüzüğü" gibi adlarla anılar sansür tüzüğünü kaleme aldılar. Tüzük ertesi yıl "MPAA" tarafından kabul edildi. Ama yine, ilk dönemde olduğu gibi, kamuoyu uyutulmak istendi ve tüzük bir süre "rafta" kaldı. 1933'te Vatikan yeni bir taarruza daha geçti, amerikan katolik piskoposlarının 1933'te Amerikada yaptıkları bir genel toplantıda Papa XI. Pie'nin özel temsilcisi Monsenyör Amleto Cicognini "Yapım Tüzüğü"nün uygulanmasını istedi, aksi takdirde sinema endüstrisine karşı bir "sefer" açılacağını ima.etti. Bu seferin silahı olarak da 1934'te "National Legion of Decency - Ulusal Ahlâk Lejyonu" kuruldu. Bu teşekkülün tek amacı, "Yapım Tüzüğü"nün eksiksiz uygulanmasıydı.

Kuvvetli silâhlar

Amerikan sinema endüstrisi bu defa işin şakaya gelmediğini anladı ve tüzüğü uygulamak üzere aynı yıl "Production Code Administration - Yapım Tüzüğü Yönetimi"ni mey-

(AKİS — 681)

dana getirdi. Yasaklar çarkı işlemeğe başlamıştı.

Amerikan sinema endüstrisinin korkusu boşuna değildi. Vatikan ve amerikan katolikleri ellerinde iki büyük silâh bulunduruyorlardı: Para ve Boykot!.. Birincisinin etkisi kendisini dolaylı, ama çok ağır bir şekilde duyurmaktaydı: Amerikan sinema endüstrisi Morgan Bankasının denetim indeydi, oysa Morgan Bankası aynı zamanda Vatikanın hazinesinin büyük kısmını muhafaza eden bir bankaydı. Boykota gelince, 20 milyondan fazla amerikan katoliğinin bir filmden yüz çevirmesi, o filmin "yatması" için yetip de artıyordu.

Böylelikle filmleri daha senaryo halindeyken inceleyip "tavsiyeler" de bulunan, daha sonra da tamamlanmış filme izin vermek veya vermemek yetkisini taşıyan "Yapım Tüzüğü Yönetimi"nin dışında, hattâ bu yönetimden gösterme izni almış olan filmleri bile yeni' baştan sınıflandıran "Ulusal Ahlâk Lejyonu". Amerikan sinema endüstrisinin en korkulan bir "baskı grupu" haline gelmişti. "Ulusal Ahlâk Lejyonu" her hafta Amerikada gösterilmekte olan bütün filmleri sınıflandırıyor, bunu bütün katolik basınına, katolik kiliselere bildiriyordu. Katolik sınıflamasına göre "A I"e giren filmleri herkes görebilirdi, "A II"-ye girenleri yalnız büyükler ve gençler görebilirdi. "B" sınıfındaki filmler kısmen sakıncalı olan filmlerdi. "C" sınıfındakiler ise bütün katoliklere yasaktı. Nitekim amerikan katolikleri her yılın Aralık başındaki âyinlerde "C" sınıfına giren filmleri oynatmakta ısrar eden sinemaları boykot edeceklerine and içmekteydiler. Amerikan katolikleri sinema sansüründe ekseriya Protestanlar ye musevilerle işbirliği yaptıkları için bu boykot daha da etkili olmaktaydı..

Değişen şartlar

Ancak, "Ulusal Ahlâk Lejyonu"nun her buyruğunun yerine getirildiği eski "altın çağ"lar gittikçe geride kalmaktadır. On yıldanberi Amerikan sinema endüstrisinde, dünya sinemasında ve toplumda kendini gösteren gelişmeler, toplumsal şartların katı ahlâk kurallarından önünde sonunda baskın çıktığım bir kere daha ortaya koymuştur.

1956'da Kardinal Spellman'ın "Baby Doll Taş Bebek" filmi aleyhindeki vaizi bardağı taşıran son damla oldu ve vaaz kürsüsünü söz ve düşünce hürriyeti aleyhinde kullanması basında şiddetli eleştirmelere uğradı. Bundan sonra katolikler "zaman sana uymazsa sen zamana uy" sözüne uymak akıllılığını gösterdiler. Nitekim 1957 de Papa XII. Pie, katoliklerin kötü filmleri takbih etmektense iyi filmleri teşvik etmekle meşgul olmalarının daha doğru olacağını söyledi. Aynı yıl, "Yapım Tüzüğü"nde bir değişiklik yapılarak "yalnız büyükler için" adıyla yeni bir sınıf, "A III" sınıfı eklendi. Böylece ahlâkî yönden sakıncalı görülen, fakat sanat yönünden değer taşıyan filmlerin yasaklanmasının önü alınmaktaydı. Ama son sekiz yıl içinde sinemayı saran "çıplaklık dalgası", cinsiyet meselelerinin gittikçe daha gerçekçi bir tutumla ele alınması bunu bile yetersiz hale getirmekteydi. Bu yüzden amerikan katolikleri, geçenlerde, sınıflamalarına yeni birini daha kattılar: "A IV". Alaycıların "düşünen adam sınıfı" diye adlandırdıkları "A IV'e giren filmler yalnız büyüklerin, o da kesintilerle görebileceği sinema eserlerini içine almaktadır. Öyle görünüyor ki, toplumdaki ahlâk görüşleri, sinemadaki "erişkinlik" arttıkça katolikler sınıfların sayısını artırmağa devamdan başka çare bulamıyacaklardır.

OPON

7 Milyon liralık yeni DEV çekiliş için

Bu yeni fırsatı kaçırmayınız... 31 Aralık tarihine kadar TÜRKİYE İŞ BANKASINDA hesap açtırarak 7 Milyon liralık yeni DEV ÇEKİLİŞE mutlaka katılınız. Zengin ve cazip ikramiyeleri kazanma şansınızı artırmak için tasarruflarınızın tamamını TÜRKİYE İŞ BANKASINA yatırınız. İŞ BANKASINDAKİ her 200 liranız için ayrı bir kur'a numarası alırsınız.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Yeni Dev Çekilişte:

60 APARTMAN DAİRESİ
5 ADET 100.000 LİRA
10 ADET 50.000 LİRA
50 ADET 10.000 LİRA
100 ADET 5.000 LİRA
500 ADET 1.000 LİRA
ayrıca 15.000 adet para ikramiyesi

PARANIZIN : İSTİKBALİNİZİN EMNİYETİDİR